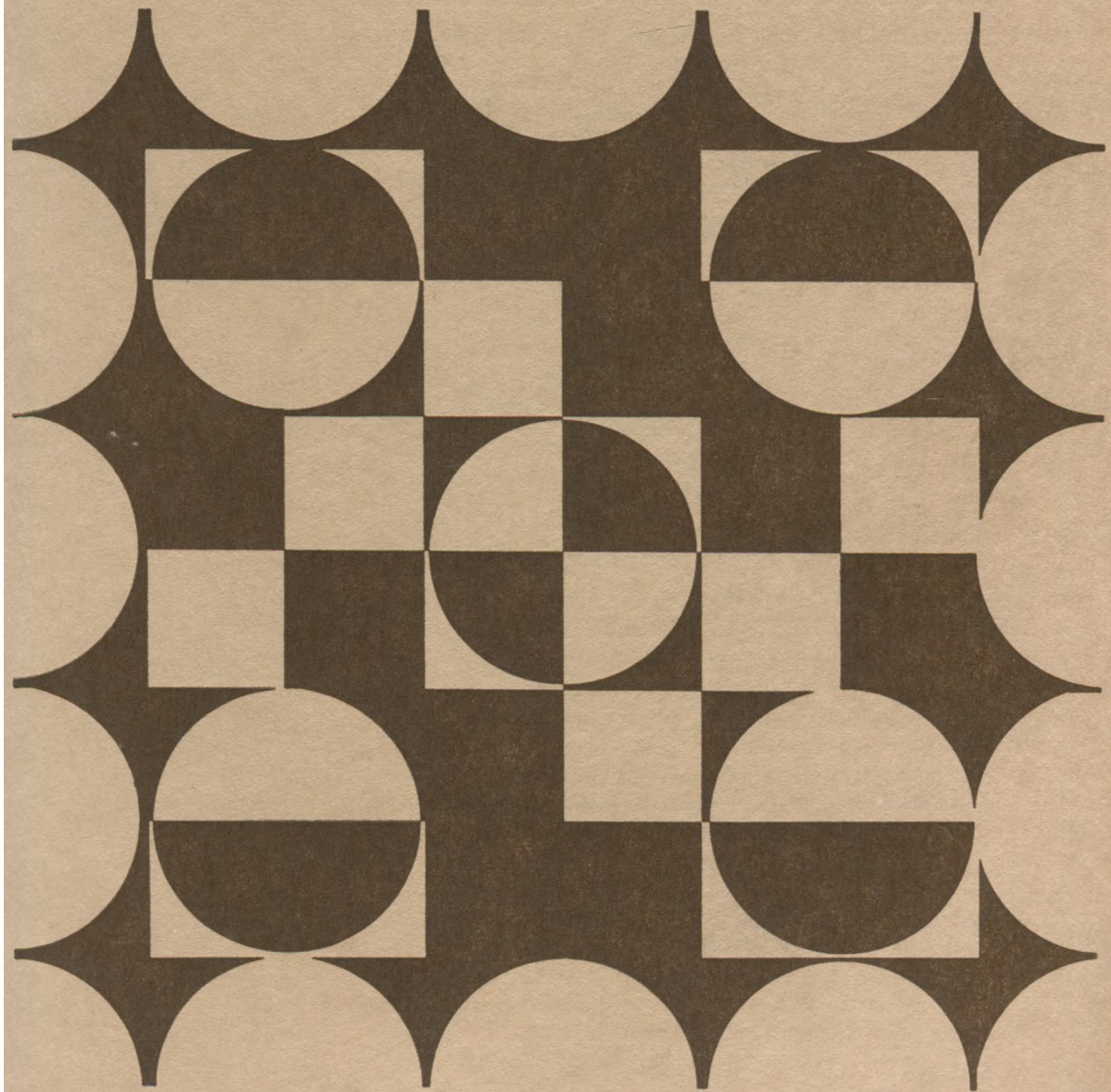

laiškai lietuviams

1973
spalis
october
9

VILNIUS — ARCHITEKTŪROS PAŽIBA	Redakcija	290
KAIP TIKĖJIMAS PRARANDAMAS Kun. Juozas Zisas		291
VILNIUS AMŽIŲ RŪKUOSE	Vincentas Liulevičius	294
VILNIAUS SUKAKTĮ MININT	J. Puzinas	297
EILĖRAŠČIAI	Natercia Freire	300
MOTERIS BAŽNYČIOJE	Ses. Margarita Bareikaitė	302
DIALOGAS SU DIEVU	Juozas Prunskis	307
JĖZUITAI NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE (IX)	Br. Krištanavičius, S.J.	310
VILNIŲ APDAINAVĘS POETAS	Jonas Miškinis	317
VAIKAS NETURI APETITO	B. Ambrozaitienė	318
HIPIŲ KULTAS — NESUBRENDIMAS	Pranys Alšėnas	320
KALBA	J. Vaišnys, S.J.	321
FILMAI	J. Prunskis	323

Šis numeris iliustruotas Vilniaus vaizdais

Viršelis ir vinjetės — Jūratės Eidukaitės

**LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas
religinės ir tautinės kultūros žurnalas.**

Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redakcijos nariai:

Danutė Bindokienė, Marija Eivaitė, Algirdas Grigaitis, Vytautas

Kasniūnas, Algimantas Kezys, S.J., Nijolė Užubalienė.

Administracija: Petras Kleinotas, S.J., ir Aleksandra Likanderienė.

Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636.

Telefonas — 737-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam,
Conn. 06260. Metinė prenumerata — 5 dol., atskiro numerio kaina
50 centų.

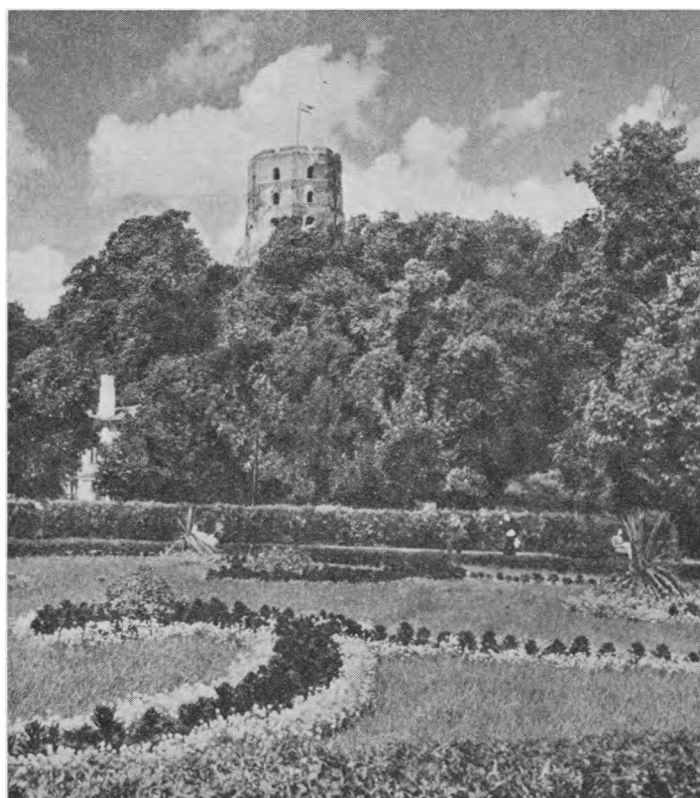
LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published
monthly except July and August, when bi-monthly, by the Jesuit
Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois
60636. Yearly subscription \$5.00, single copy 50 cents. Second
class postage paid at Thompson, Connecticut 06277.

laiškai lietuviams

1973
spalis
october
XXIV no9

Religinės ir tautinės kultūros žurnalas

Tikime, kad Gedimino kalne tuoj vėl
plevėsuos mūsų tautinė vėliava

VILNIUS — ARCHITEKTŪRINĖ PAŽIBA

Ši "Laiškų Lietuviams" numerį skiriame Vilniaus 650 metų sukakčiai paminėti. 1323 m. Gediminas Vilnių paskelbė Lietuvos sostine. Vilnius, tapęs Lietuvos sostine, pradėjo sparčiai augti. Jis greitai tapo ne tik politinio ir kultūrinio, bet ir religinio gyvenimo centru. Dygte pridygo daug puošnių bažnyčių ir kitų didelės architektūrinės vertės pastatų. Dabar Vilnius yra tikras architektūros muziejus. Jis gali didžiulis ne tik daugybe stilingų bažnyčių, bet ir kitais pastatais, įvairių stilių architektūriniais paminklais.

Kai 1323 m. Gediminas su visu savo dvaru iš Trakų persikėlė į Vilnių, pradėjo labai rūpintis šia naująja sostine. Neries ir Vilnelės santakoje buvusią gyvenvietę jis ryžosi paversti ne tik karine tvirtove, bet drauge prekybos ir amatų centru, todėl laiškais jis kvietė iš užsienio pirklius bei amatininkus, žadėdamas jiems daug lengvatų. Jis labai rūpinosi ir naujų namų statyba. Archeologinių kasinėjimų metu Gedimino pilies kalne buvo aptikta medinės pilies likučių iš XIII amžiaus. Gediminas, įsikūręs Vilniuje, pilį perstatė, o gal ir iš naujo ją pastatė. XIV a. antroje pusėje pilis turėjo būti daug kartų perstatoma ir taisoma. Ją daug kartų puolė ir griovė kryžiuočiai. 1399 m. gaisras Vilniuje sunaikino didelę miesto dalį. Tad apie seniausią Vilniaus medinę architektūrą nieko tikro negalima pasakyti.

Vytauto laikais jau buvo Lietuvoje daug prityrusių mūrininkų ir architektų. Po 1419 m. gaisro buvo pastatyta Gedimino pilies kalne nauja mūrinė pilis, kurios griuvėsiai išliko ligi mūsų dienų. XV a. buvo pastatytos ir kelios mūrinės bažnyčios: Pranciškonų, šv. Jono, šv. Mikalojaus. Šie pastatai turi būdinguosius gotinės architektūros bruožus. XVI a. Vilnius jau turėjo apie 30 tūkstančių gyventojų.

Drauge su neseniai įvesta krikščionyste Lietuvoje labai pradėjo klestėti ir bažnytinė architektūra. Puošnių bažnyčių statybą la-

bai rėmė ir Lietuvos didikai. Vilnius tapo tikru bažnyčių miestu. Štai dvidešimt bažnyčių, kurių kiekviena yra įdomi savo stiliumi, puošnumu ir kitais architektūriniais elementais: Aušros Vartai, katedra, šv. Onos, šv. Petro ir Povilo, šv. Kazimiero, šv. Jono, šv. Mykolo, šv. Mikalojaus, šv. Jurgio, šv. Teresės, šv. Jokūbo, šv. Rapolo, šv. Kotrynos, Visų šventųjų, Bernardinų, Dominikonų, Pranciškonų, Vizitiečių, Misijonierių, Bonifratrų. Prie architektūrinių paminklų reikia būtinai priskirti ir Vilniaus universitetą. Jo pastatai yra statyti ir perstatinėti įvairiais laikotarpiais, pradedant XVI ir baigiant XIX amžiumi. Čia yra vartoti įvairūs stiliai: gotika, barokas, renesansas. Universitete yra keletas charakteringų kiemelių ir daugelis įdomių salių. Ir šiame numeryje yra vienos tokios salės nuotrauka.

Gal gražiausias architektūrinis šedevras yra šv. Onos bažnyčia. Ji yra statyta XVI a. viduryje, naudojant statybai įvairiausių rūšių fasonines plytas (33 formų). 1902-1904 m. bažnyčia buvo restauruota, atstatant portalą ir skliautus. Šv. Onos bažnyčia — tai miniatiūrinis, primenantis koplyčią pastatas, nuostabus tiek savo statybos technika, tiek dekoru, atliktu išimtinai iš plytų. Dekoratyvinis meistriškumas šitame pastate privestas iki kraštutinumo. Statytojai, naudodami įvairaus profilio plytas ir komponuodami iš jų linijas bei formas, sukūrė ypatingai lengvą ir žaismingą gotiško stiliaus pastatą. Tai pats vertingiausias Vilniaus gotikinės architektūros kūriny. Napoleonas, pamatęs šią bažnyčią, taip susižavėjo, kad sakė, jog norėtų ją ant savo delno pernešti į Paryžių.

Vakarų Europoje, ypač Prancūzijoje, gotikinės bažnyčios ir pilys buvo statomos iš tašyto balto uolos akmens, kuris įgalindavo architektus imtis drąsesnių konstrukcinių polėkių. Be to, ši medžiaga labai tiko statuloms ir skulptūriniams ornamentams. Lietuvoje tokios medžiagos nebuvo, čia reikėjo naudoti tik degtas molio plytas.

Dėl to dar labiau mus stebina, kad, naudojant tokią gotinei ornamentikai nepatogią medžiagą, architektai sugebėjo sukurti tokius nuostabius architektūros paminklus.

XVI a. pradžioje pradeda išsivalyti renesanso stilius. Šiam stiliui atstovauja šv. Mykolo bažnyčia. Taip pat ir Aušros Vartuose yra išlikusios kai kurios renesanso žymės.

Baroko stilius yra vadinamas jėzuitų stiliumi. Iš tikrųjų, XVI ir XVII a. statytos jėzuitų bažnyčios vakarų Europoje beveik visos buvo baroko stiliaus. XVII a. ir Vilniuje buvo pastatyta puošnių barokinių bažnyčių: šv. Kazimiero, šv. Petro ir Povilo. Ypatingos meninės vertės yra šv. Petro ir Povilo bažnyčia. Kai kam atrodo, kad ji yra net perkrauta įvairiomis statulomis bei dekoracijomis. Ji yra pradėta statyti 1668 m., o baigta 1376 m. Bažnyčios interjerų puošimas užtruko iki 1784 m. Šv. Petro ir Povilo bažnyčia pasižymi interjerų gipsatū-

romis ir skulptūromis. Vien tik žmonių skulptūrų yra daugiau kaip 2000. Interjerus puošė vietos menininkai — apie 300 žmonių. Jiems vadovavo italai menininkai. Fundatoriui Mykolui Pacui mirus, bažnyčios vidaus dekoravimas liko neužbaigtas. 1803 metais buvo pakviesti dekoravimui užbaigti kiti italai dailininkai, bet ir jie darbo galutinai neužbaigė, nes matė, kad negali pri-lygti buvusiems menininkams.

Tad Vilnius jau vien tik architektūriniu atžvilgiu buvo ir yra mūsų, lietuvių, pasi-didžiavimas ir džiaugsmas. Liūdni buvo tie metai, kai jį laikė okupavę lenkai, kai jis buvo tapęs tik eiliniu jų provincijos miestu. Dabar Vilnius, Maironio žodžiais tariant, vėl "šviečia Lietuvai, mūsų tėvynei", nors ir uždengtai tvankiu raudonu rūku. Mes ne-nustojam vilties, kad išauš toji diena, kada Gedimino kalne vėl plevėsuos mūsų tauti-nė vėliava.

KAIP TIKĖJIMAS PRARANDAMAS

KUN. JUOZAS ZASAS

Kai stebime kitų, dažnai mums nuo pat kūdikystės ar jaunystės pažįstamų žmonių gyvenimą, kai prisimename, kad jie kadaise yra buvę labai geri ir uolūs katalikai, ir kai matome, kad dabar jie visiškai pasi-keitę, nutolę nuo tikėjimo, klausiamo patys save, kas su jais atsitiko, dėl ko jie taip pasikeitė. Atsakymas aiškus: jie prarado tikėjimą. Bet čia vėl kyla kitas klausimas: ar tai yra įmanoma? Argi tikėjimą galima prarasti? Taip, tikėjimą, kaip ir kiekvieną brangenybę, galima prarasti, galima iš ti-kinčio žmogaus tapti aktyviu bedieviu.

TIKĖJIMO PRARADIMO PRIEŽASTYS

Kai kurios tikėjimo praradimo priežastys yra bendros visiems, o kitos labiau subjektyvios, asmeniškos. Iš tų bendrųjų priežasčių galima paminėti šias:

1. abejingumas tikėjimo dalykams,
2. tikėjimo abejonės,
3. nuolatinis tikėjimui priešingos litera-tūros skaitymas.

4. dažnas lankymas tokių vietų, kur nuolat puolamas tikėjimas,
5. draugavimas su netikinčiais asmeni-mis,
6. blogas, nedoras gyvenimas,
7. apsileidimas praktikuoti savo tikėji-mą.

Dabar panagrinėsime šias priežastis atskirai.

1. Abejingumas tikėjimo dalykams yra labai pavojingas. Tai pirmas žingsnis į ti-kėjimo praradimą. Abejingumas, pamažu verždamasis į žmogaus širdį, ją atšaldo vis-kam, kas rišasi su tikėjimu, ją patraukia prie kitų dalykų, žmogus pradeda tikėjimo vis labiau ir labiau nebevertinti, kol paga-liau visiškai jį atmeta. Kieno širdyje vieš-patauja abejingumas, tas niekad nesistengs tikėjimo geriau pažinti, suprasti, pagilinti savo žinias. Tokiu būdu atveriamas kelias ignorancijai, o ignorancija priveda prie tikė-jimo netekimo. Teisingai ir Jonas XXIII yra

pasakęs, kad ignorancija yra didžiausia Bažnyčios nelaimė.

Nereikia manyti, kad tikėjimo dalykuose užtenka tų žinių, kurias gavome pradžios mokykloje arba ruošdamiesi pirmajai Komunijai. Tikėjimo žinias reikia nuolat gilinti, papildyti, atnaujinti. Tai galima padaryti, skaitant Šv. Raštą ir kitas naudingas knygas, aiškinančias tikėjimo tiesas, klausant pamokslų, dalyvaujant rekolekcijose ir t.t.

2. Tikėjimą gali sunaikinti ir abejonės, jeigu nesistengiama išsiaiškinti ir jas pašalinti. Tikėjimas negali būti tvirtas, jeigu tu nuolat sakysi: o jeigu..., o gal..., kažin..., kaip tai gali būti...

Visiškai natūralu, kad kiekvienas žmogus turi abejonių, kad jam kyla klausimų, į kuriuos ieško atsakymų, bet reikia stengtis tų atsakymų ieškoti, stengtis abejones pašalinti, išsiaiškinti. Čia taip pat padeda gerų knygų skaitymas, pasikalbėjimas su teologijos žinovais, malda ir noras bei gera valia.

3. Viena didžiausių priežasčių, vedančių prie tikėjimo praradimo, yra nuolatinis tikėjimui priešingų knygų skaitymas. Spaudos įtaka žmogui yra didesnė, negu mes manome. Kiekviena knyga, ar ji bus gera ar bloga, visuomet palieka pėdsakus sieloje. Tą pat galima pasakyti ir apie laikraščius.

Skaitydamas vienokią ar kitokią spaudą, žmogus persiima, persisunkia ta dvasia, tomis idėjomis ir tomis pažiūromis, kurias perša toji knyga ar laikraštis. Pradžioje abejonės paliečia jo pažiūras ir galvoseną, paskui verčia sustoti ir pasvarstyti tai, kas buvo skaityta, pagaliau ateina noras visa tai įvykdyti praktikoje, ypač tas idėjas ir mintis, kurios yra liberališkesnės ir labiau pataikaujančios jo prigimčiai bei atpalaiduojančios nuo įvairių varžtų. Reikia pripažinti, kad yra labai teisingi Bourget žodžiai: "Nėra nė vieno žmogaus, kuris, nuodugniai ištyręs savo sąžinę, nepripažintų, kad šiandien jis būtų visiškai kitoks žmogus, jeigu nebūtų perskaitęs tos ar anos knygos".

Tad bloga spauda tikėjimui yra tiek pat žalinga, kiek blogas maistas sveikatai. Kaip sveikata negali ilgai išsilaikyti gerame stovyje, jeigu žmogus maitinsis blogu maistu, taip ir tikėjimas neišliks gyvas, jeigu bus penimas jam priešingom idėjom, atakuojamas blogos spaudos, neigiamas blogų knygų.

Gyvenime turime labai daug gyvų pavyzdžių, kaip bloga spauda iš tikinčio žmogaus padaro netikintį, kaip ji pamažu priveda žmogų prie to, ką ji perša ir tvirtina. Tokios blogos spaudos šiandien yra begalės, jos rasi kiekvienoje bibliotekoje, kiekviename laikraščių kioske. Visiems ji lengvai prieinama ir pasiekiamą.

4. Kalbant apie tikėjimui pavojingas vietas, turima galvoje tokios vietas, kur žmonės dažniausiai lankosi, norėdami patostogauti, pailsėti, praleisti nuo darbo atliekamą laiką. Tai yra visokių sueigų salės, klubai, kavinės ir t.t. Žinoma, tikėjimui pavojinga yra ne pati vieta, bet toji atmosfera, kuri ten viešpatauja.

Tokiose vietose, dažniausiai prie stiklų, susidaro įvairios grupės, kurios diskutuoja įvairius klausimus, neaplenkdamos nė religinių, susirenka vienokių ar kitokių pažiūrų žmonės, kurie savaip aiškina tikėjimo tiesas, kasdieninio gyvenimo įvykius arba religijos mokslą. Kokių pažiūrų bus daugumas susirinkusiųjų, tokia ir atmosfera ten susidarys, kuri nepasiliks be įtakos kitiems dalyviams. Jeigu tokiose vietose yra puolamas tikėjimas, niekinama moralė arba savaip aiškinama, jeigu viskas, kas yra surišta su religija, perteikiama juodomis spalvomis, tai visai neįmanoma, kad mūsų tikėjimas pasiliktų nesudrumstas. Ir jeigu jis bus nuolat taip drumsčiamas, tai netrukus pradės visai griūti.

5. Tur būt, ne kartą esame girdėję posakį "su kuo sutapsi, toks ir pats tapsi". Jame slypi labai gili tiesa — kiekvienam žmogui turi labai didelės įtakos kito vienoks ar kitoks pavyzdys. Kiekviena draugystė gali arba daug padėti, arba pakenkti. Jokia draugystė negali pasilikti be įta-

kos: gera pakreips geron pusėn, bloga — blogon.

Draugavimas su netikinčiais asmenimis nieko gero tikėjimui nežada, ypač tuo atveju, kai tavo draugas bus kuo nors už tave pranašesnis ir turės didesnės įtakos visuomenėje. Pamažu, net nepastebėdamas, pradėsi galvoti ir elgtis taip, kaip jis. Pradžioje tave sudomins jo idėjos, išvedžiojimai ir galvosena, pagaliau pradėsi daugiau apie tai galvoti, tas idėjas svarstyti; kai kas tau patiks, pagaliau pradėsi pagal jas gyventi. Nesimeldžia jis — nesimelsi nė tu. Neina į bažnyčią jis — nė tu neisi. Jeigu jis laisvai elgiasi, ir tu juo paseksi. Ypač jaunimas labai lengvai paseka kitų pavyzdžiais. Tad pasirinkimas draugų yra be galo svarbus dalykas. Draugas gali tavo asmenybę praturtinti, iškelti arba nusilpninti ir sužlugdyti. Jis gali tavo tikėjimą sustiprinti arba visai išrauti.

6. Labai dažna tikėjimo praradimo priežastis yra blogas, nedoras gyvenimas. Blogu gyvenimu čia suprantamas toks žmogaus elgesys, kai jis nesilaiko Dievo įsakymų, Kristaus mokslo, moralės pagrindų. Kai žmogus nesivadovauja jokiais kilnesniais idealais, kai vienintelis jo tikslas yra užgaidų patenkinimas, tai čia negali būti kalbos apie tikėjimo tvirtumą. Tokiam žmogui tikėjimas bus tik kliūtis, todėl jis jo ilgainiui visiškai atsisakys. Juk tikėjimas jam nuolat prikaišios, atsistos skersai kelio, drums ramybę, primins niekšišumą. Šią mintį teisingai yra išreiškęs T. Toth: "Ne mokytas protas, bet sugadinta širdis, ne žinių gausumas, bet nuodėmių daugumas dažniausiai būna netikėjimo priežastis".

7. Kita tikėjimo praradimo priežastis — tai apsileidimas tikėjimo praktikavime. Niekad tikėjimas nebus gyvas ir neturės įtakos mūsų kasdieniniam gyvenimui, jeigu jis nebus praktikuojamas. Atmestas į mūsų gyvenimo pakraštį, jis ne tik nieko mums nepadės, bet dar kliudys. Dėl to anksčiau ar vėliau jis bus visai pašalintas, kaip nereikalingas, nieko bendra su kasdienybe neturįs balastas. Čia vėl naudinga prisiminti minėto T. Toth mintis: "Kas tikėjimo

nepraktikuoja, tas pirmiausia apauga abejingumo samanomis, paskui pradeda jį graužti abejojimo ir tikėjimo nusilpimo rūdys, pagaliau ateina ir tikėjimo netekimas. Teorinis tikėjimas, iš kurio neplaukia gyvenimo praktika, tiek yra vertas, kaip vežimas be ašies, anot lotynų patarlės: "Theoria sine praxi est currus sine axi".

Tai tikra tiesa, ir čia nereikia jokių didesnių įrodymų. Jeigu tikėjimas nėra mūsų gyvenimo vadovas, jeigu tikėjimu negyvename ir nesivadovaujame kasdieniniuose veiksmuose, tai kam jis mums reikalingas, ką gero jis gali duoti? Mes pasistengsime kaip galima greičiau juo nusikratyti, kad nebūtų kliūčių siekti to, kas dažnai yra priešinga tikėjimu gyvenančiam žmogui.

PABAIGA

Tai tokios aplamai yra priežastys, privedančios žmogų prie tikėjimo netekimo. Kai kam gali jos atrodyti ne tokios jau reikšmingos ir lemiamos, bet gyvenimo praktika rodo ką kita. Jeigu į jas laiku neatkreipsime dėmesio, jeigu jas ignoruosime, tai tikėjimo praradimo pavojaus neišvengsime. Nors tikėjimas priklauso nuo Dievo malonės, bet čia reikalingas ir žmogaus aktyvus bendradarbiavimas. Kaip kiekviena dovana, taip ir Dievo malonė gali būti prarasta, jeigu jos nevertinsime ir nesaugosime.

Tikėjimą praradęs žmogus tikrai yra nelaimingas. Jis nemato prasmės gyventi ir vargti. Be tikėjimo jis gali lengvai palūžti ir paklysti. Viskas, kas iš tikrųjų didinga, pastovu ir šventa, iš tikėjimo išauga. Tikėjimas veda į išganyką ir šventumą, duoda įkvėpimą ir jėgą sunkiems darbams ir pasiaukojimui Dievo bei artimo tarnybai. Tikėjimas atneša džiaugsmą ir ramybę žmogaus širdžiai net ir tose gyvenimo valandose, kai gyvenimo nepasisėkimai, kančia ir nelaimės visiškai jį parbloškia.

Argi tai nėra pakankami motyvai, kad mes tikėjimą labiau už viską brangintume, saugotume ir palaikytume visuomet gyvą? O tai galima pasiekti tik tada, kai šalinysime viską, kas veda prie jo praradimo, kai atkreipsime rimtą dėmesį į čia paminėtas tikėjimo praradimo priežastis.

VILNIUS AMŽIŲ RŪKUOSE

VINCENTAS LIULEVIČIUS

1923 m. Lietuvoje buvo atšvęsta šešių šimtų metų sukaktis nuo Vilniaus miesto įkūrimo. Tai padaryta, remiantis Gedimino laišku, rašytu 1323 m. sausio 25 d. (Gedimino laišakai, Vilnius, 1966 m.), kuriame pažymėta, kad jis parašytas "mūsų mieste Vilniuje" (29-35 psl.). Tačiau šiuo metu jau mums aišku, kad to laiško rašymo datos (1323) negalima laikyti Vilniaus miesto įkūrimo data. Jei jau šioje vietovėje apsigyveno valdovas, tai ji jau anksčiau buvo žmonių gyvenama. Tai patvirtina archeologiniai kasinėjimai.

1. VILNIAUS VIETOVĖS SENUMAS

Vilniaus senumui nustatyti daug padėjo E. ir V. Holubovičių Gedimino kalne kasinėjimai, atlikti 1939-1940 m. Jie kalne užtikino gyvenvietę-sodybą. Savo apyskaitoje (Elena ir Vladimiras Holubovičiai, Gedimino kalno Vilniuje 1940 metų kasinėjimų pranešimas, Chicago, 1956 m.) jie sako: "Seniausių Gedimino Kalno radinių analizė leidžia šias senienas priskirti viduriniajam geležies amžiui (V-VIII). Nei tos sodybos pradžios, nei galo iš turimos medžiagos nustatyti negalima" (10 psl.).

Kalne surastoji sodyba nėra atsitiktinė. Visa apylinkė buvo tirštai gyvenama. Tam tikslui jie duoda ir daugiau žinių: "V-VIII amžiaus sodybą, kaip ir Gedimino Kalne, sutinkame ir daugiau Vilniaus krašte. Viduriniajame geležies amžiuje plačiu spinduliu nuo Vilniaus turėjo būti žmonių sodybų tinklas" (t.p.). To teigimo patvirtinimui nurodo eilę pilkapių, kurių tarpe yra siekiančių net IV a., pavyzdžiui, Pakraugės, Nemenčinės vls. (t.p.).

Ir įdomiausia, kad tos sodybos yra žinomos kultūros. Apie jas pasakyta: "Taip pat ir seniausioji Gedimino Kalno sodyba, kaip ir iš viso to laikotarpio Vilniaus krašto sodybos, yra gimininga su viduriniojo geležies amžiaus sodybomis iš Lietuvos, Latvijos ir Rytprūsių ir priklauso rytų Lie-

tuvos grupei, o etniškai priskirtina baltų kultūros sričiai (Holubavičiai, 12 psl.).

Tai labai svarbios žinios apie Vilniaus Gedimino kalno sodybą V-VIII a. Toliau archeologai suabejoja dėl sodybos buvimo vėlesniais amžiais. Todėl jie sako: "Žemėniųjų sluoksnių padėtis ir senienų medžiagos analizė leidžia daryti prielaidą, kad naujajame geležies amžiuje (800-1250 a.) Gedimino Kalne buvo sodybos pertrauka" (Holubavičiai, 12 psl.).

Archeologas J. Puzinas (Vilniaus proistorė, Lietuvių Enciklopedija, XXXIV), susumavęs kasinėjimų duomenis, sako: "Taigi, iš dabar turimų duomenų matyti, kad ta sodyba egzistavo jau nuo IV-V a. iki pat VIII a. Neaiškiausias laikotarpis yra IX-X a., nes kasinėjimų metu neaptikta to laikotarpio radinių. Spėjama, kad kalne žmonių nebe gyventa" (222 psl.). Be to, jis mano: jei Vilniaus apylinkėse gyventa daug žmonių, tad jų turėjo būti ir Vilniuje, tik tos sodybos dar nesurastos (221 psl.). Dar prideda: "Labai galimas dalykas, kad tuo pačiu metu, kai nuo IV-V a. žmonės jau gyveno Gedimino kalno viršūnėje ir Žemutinės pilies rajone, ypač sausesnėse vietose palei Vilnių, galėjo būti to meto ir vėlesnių laikų sodybų" (Puzinas, 223 psl.).

Vėliau buvo surastos medinės pilies liekanos. Ta pilis galėjo būti pastatyta XIII a. (Holubovičiai, 5 psl.).

Puzinas, susipažinęs su Holubovičių aptiktu XIII-XIV a. sluoksniu, mano, kad "tuo metu čia yra buvusi medinė pilis, labai galimas dalykas, viena iš pagrindinių Mindaugo pilių" (Puzinas, 222 psl.).

Prie aukščiau minėtų archeologų prideda ir istorikas prof. dr. Adolfas Šapoka (Senasis Vilnius, Brooklyn, 1963 m.). Jis sako: "Archeologai tvirtina, kad rytų Aukštaičiuose nuo seniausių laikų tirščiausiai gyvenamos sritys prasidėjo į pietus nuo Švenčionių, ypač nuo kairiojo Neries kranto, o toje srityje labiausiai prasikišo Vilnius,

Vilniaus senamiesčio bendras vaizdas

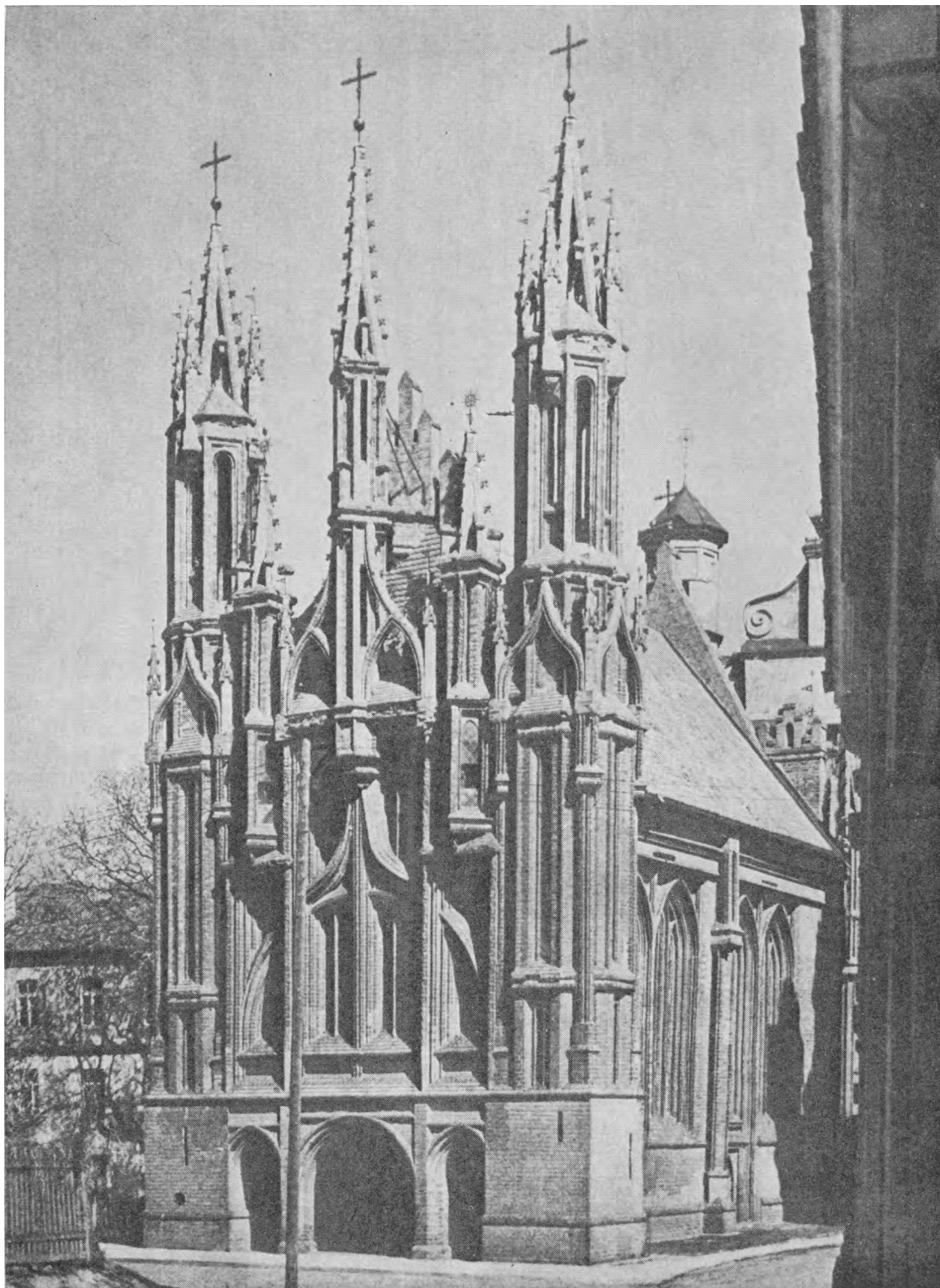
Trakai, Ašmenos ir Lydos apylinkės. Taigi dar prieškristiniais laikais pradėjo atsirasti tie gyvenami židiniai, kurie ištikus amžius vyravo istoriniais laikais. Vilnius įsikūrė ne kokioje dykroje ar gūdžioje girioje, bet nuo amžių tirštai gyvenamoje apylinkėje" (27 psl.). Ir prideda: "Jei Gedimino laikais Vilniuje jau galėjo būti net dvi katalikų bažnyčios, tai miestas nebegalėjo būti mažas" (45 psl.).

V. Pašuta (Lietuvos valstybės susidarymas, Vilnius, 1971 m.) visiškai aiškiai tvirtina: "Viena aišku, kad Vilnius atsirado gerokai anksčiau, negu 1323 m., kuomet jis Gedimino jau minimas kaip valstybės sostinė. 1388, 1393, 1409 m. Ordino dokumentuose tvirtinama, kad jau Mindaugas gyvenęs Vilniuje" (40 psl.). Išeitų, kad Gedimino laikais Vilnius jau buvo senas miestas.

Reikia atkreipti tinkamą dėmesį į Gedimino laiškus, rašytus įvairiems miestams.

kuriuos jis rašė 1323 m. Gediminas viename laiške mini, kad "mūsų karališkajame mieste" Vilniuje ir Naugarduke esančios pastatytos trys bažnyčios (Gedimino laiškas, 45 psl.). Jau vien tas faktas rodo Vilnių buvus jau daug anksčiau įkurtą miestą. Gediminas negalėjo Vilniaus įkūrimo metais pastatyti ir bažnyčių. Minimosios bažnyčios tik vieną faktą paryškina: Vilniuje tuo metu jau buvo nemažas gyventojų skaičius ir kad jų tarpe buvo gerokas skaičius krikščionių. Todėl lengvai galima sutikti su Pašuta, kuris tvirtina, kad "Vilnius jau nuo seno miestas, be to, greičiausiai didesnis už Naugarduką" (Pašuta, 41 psl.).

Kodėl Vilnius pasidarė Lietuvos sostinė, Pašuta šitaip samprotauja: "Sostinę Vilniuje kunigaikščiai pasirinko dėl daugelio priežasčių. Miestas nuo seno buvo amatų-prekybos židinys, be to, pačiame lietuvių žemės viduryje, jos tautybės centre. Patogi

Šv. Onos bažnyčia Vilniuje

buvo geografinė padėtis: per ją ėjo trumpiausias kelias iš Dniepro į Baltijos jūrą; jis palaikė glaudžius prekybinius ryšius su Kaunu (per Trakus), Ujazdovu (per Trakus-Gardiną), Ryga (per Polocką), Kijevu (per Naugarduką-Turovą) ir Maskvą (per Minską)" (41 psl.). Ir dar priduria: "Pagaliau Vilnius, kaip sostinė, užėmė ir patogią strateginę padėtį, gana ilgą laiką būdamas neprieinamu Ordino kariuomenei" (t.p.).

2. VILNIUS — MINDAUGO SOSTINĖ?

Anksčiau daug vargo turėjo istorikai ir archeologai, beieškodami Mindaugo sostinės, bet niekur jos nerado. Šiais laikais ir tas klausimas pamažu iškyla iš rūkų. Holubovičiai ankstyvosios Gedimino kalne medinės pilies atsiradimą riša su Mindaugo viešpatavimo laikotarpiu (XIII a.) ir jo ekspansija į rytus (t.p., 14 psl.).

A. Šapoka pasakoja, kad, remiantis Volinijos kronikos žinia, žinome, jog Mindaugas prieš koaliciją (1250) atsilaukė savo pilyje, Vorutoje. Ta tariamoji vietovė ir laikyta Mindaugo sostine, nors niekur įsakmiai to nebuvo pasakyta. Istorikai ilgai ieškojo panašaus pavadinimo vietovės. Kai Būga atkreipė dėmesį, kad Voruta nėra tikrinis vardas, bet bendrinis, reiškias sutvirtintą vietą, ne vietovę, dalis liovėsi ieškoję. Paszkiewiczzius net nė nebandė ieškoti tokio vietovardžio. Bet vis tiek liko ir toliau įdomu, kur buvo Mindaugo sostinė.

Istorikai jau sutaria, kad Mindaugo žemės, kurias jis valdė, buvo pietvakarių aukštaičiuose, tarp Neries ir Nemuno. Dabar linkę ten ieškoti ir sostinės. Kadangi Lietuvos valstybės branduolys buvo Vilniaus apylinkės, tad minėtasis autorius (Šapoka) sako: "Yra visiškai aišku, jei ir ne Vilnius bus buvęs senąja Lietuvos sostine, tai toji sostinė turėjo būti kur nors netoli Vilniaus" (40 psl.). Ir kelia klausimą: "Gal Mindaugo sostinė yra buvęs pats Vilnius?" (20 psl.).

Pašuta jau visai drąsiai tvirtina Vilnių buvus Mindaugo sostine. Jis sako: "Neseniai vėl buvo iškelta ir pamatuota drąsi, patikima hipotezė, pagal kurią šaltiniuose

sutinkami Mindaugui priklausę "Vorutos miestas" (pažodžiui: miestas tvirtovė), "burg" ir "curia", — visi reiškę Vilniaus miestą, buvusį ir seną pagonystės centrą" (Pašuta, 40 psl.).

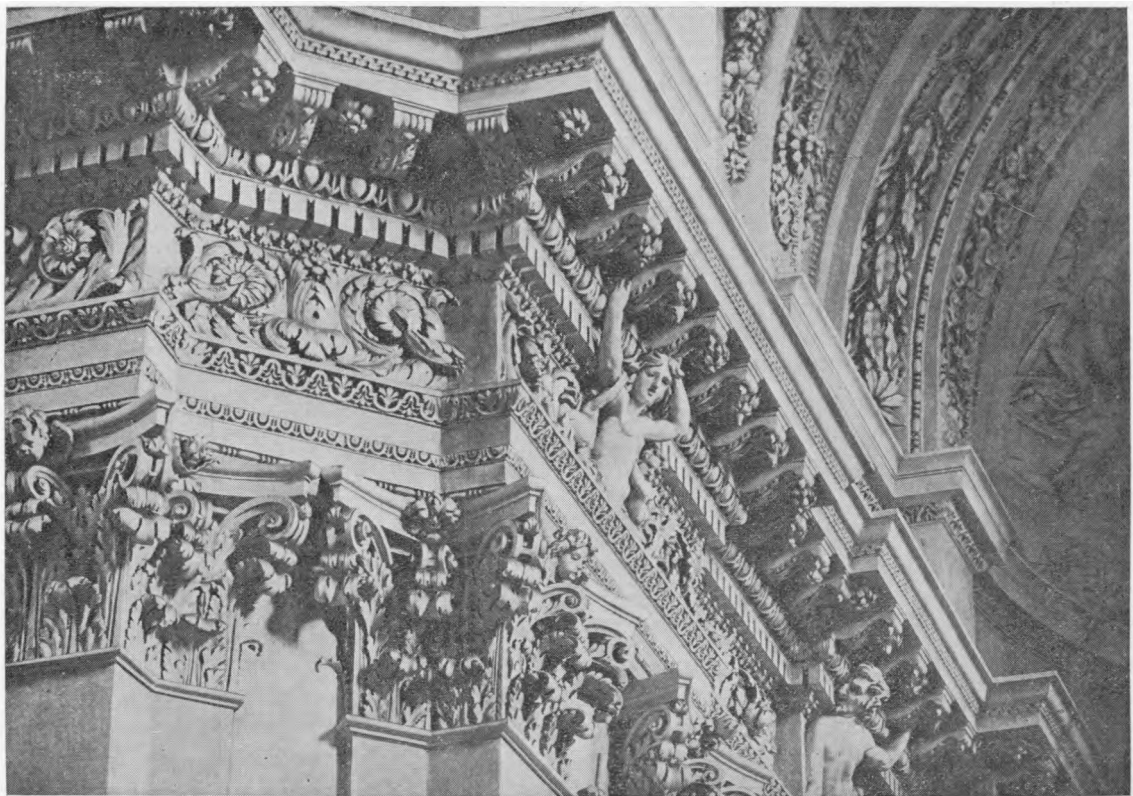
J. Puzinas pasakoja, kad "1965 vasarą Gedimino kalno vakarinėje pašlaitėje užtikta XIII a. mūrinio pastato sienos dalis, Jos didelės plytos, surištos XIII a. baltiškuoju būdu, stambūs keturkampiai kontrforsai. Jis buvo gana aukštas, puošnių skliautų, bet sudegęs ir nugriautas. Pastatas primena bažnyčią, ir A. Tautavičius prileidžia, kad tai galėjo būti po 1251 Mindaugo pastatyta katedra. Tada ir Mindaugo sostinė būtų buvusi Vilnius" (225 psl.).

Jei atsirastų dar daugiau duomenų, paremiančių Vilnių buvus Mindaugo sostine, geležinio vilko legenda pasidarytų dar didesnė vargšė. Ji dvigubai susikompromituotų. Visi gerai atsimename tą legendą, XVI a. užrašytą Lietuvos metraštyje (Vilnius, 1971 m., 71 psl.). Ją istorijos mokytojai mielai pasakodavo savo mokiniams, dar papildydami pilies statybos pradžia apie žynių parinktą auką po kertiniu akmeniu (berods, Vaižganto užrašytą). Dabar ta legenda jau sunaikinta. Gražiai apie ją išsireiškia A. Šapoka: "Geležinio Vilko legendos apginti nebegalima. Ją sugriovė archeologų kastuvai" (29 psl.).

GEDIMINO SOSTINĖS VILNIAUS 650 METŲ SUKAKTĮ MININT

J. PUZINAS

Šįmet sukanka lygiai 650 metų, kai Vilnius pirmą kartą jau įsakmiai paminimas istoriniuose šaltiniuose. Dėl to kai kurie istorikai 1323 metus nori laikyti Vilniaus miesto pradžia. Mano įsitikinimu, 1323 metais sąlyginai gali būti laikomi Vilniaus — Gedimino sostinės įkūrimu. Vilniaus praeitis siekia labai tolimus priešistorinius laikus. Jau prieš 12-10 tūkstančių metų Vilnius ir jo apylinkės buvo apgyventos žmonių. Apie tai liudija titnaginiai dirbiniai,

Šv. Petro ir Povilo bažnyčios vidaus dekoracijos

surasti kairiajame Neries krante, Grybų gatvėje. Turime radinių ir iš naujojo akmens amžiaus, kai formavosi baltų, t.y. lietuvių, prūsų, latvių protėvių kultūra ir tautybė. Tai yra vykę maždaug prieš 4000 metų. Iš lietuviškojo laikotarpio tuo tarpu seniausių sodybos liekanų aptikta Gedimino pilies kalno rytinėje dalyje. Tai prieš-kristinio laikotarpio rytiniams baltams būdinga brūkšniuotoji keramika. Paskutiniaisiais amžiais prieš Kristų ir pirmaisiais amžiais po Kristaus Gedimino pilies kalne jau yra buvusi sustiprinta sodyba. Kalne ir vėliau gyventa žmonių. Didelės svarbos dalyku laikytinas XIII a. medinės pilies liekanų atradimas, o 1964 m. vakarinėje Gedimino pilies kalno pašlaitėje aptikta mūrinio pastato dalis su puošnių skliautų fragmentais. Tai seniausio Vilniaus mūrinio pastato liekana, kuri, manoma, galėjusi būti Mindaugo po 1251 m. krikšto statyta katedra. Maž-

daug tam pačiam laikotarpiui skiriamas ir apvalusis bokštas, turįs keturkampį pagrindą, vėliau sudaręs pagrindą katedros varpinei. Taigi, XIII a. Vilniuje jau yra buvusios trys pilys: Aukštutinė Gedimino pilies kalne. Žemutinė jo papėdėje ir Kreivoji Plikajame kalne, už Vilnios. Kaip rodo paskutiniųjų laikų archeologiniai kasinėjimai, Gedimino pilies papėdėje yra buvusi nemaža sodyba, kur aptikta medinių gyvenamųjų ir ūkinių trobesių bei gatvių grindinių liekanų. Seniausieji trobesiai siekia XIII a. vidurį, kiti yra XIV ir net XV a. Apie XIV-XV a. ir vėlyvesnių laikų Vilniaus pilis turime nemaža duomenų. Prie pilių koncentruojasi amatininkai bei pirkliai, tikrieji miestinės gyvenvietės liudininkai. Vilniaus miesto pradmenų tenka ieškoti dar prieš-gedimininiame laikotarpyje. Deja, neturime visai patikimų istorinių šaltinių tai ankstyvajai Vilniaus praeičiai nušviesti.

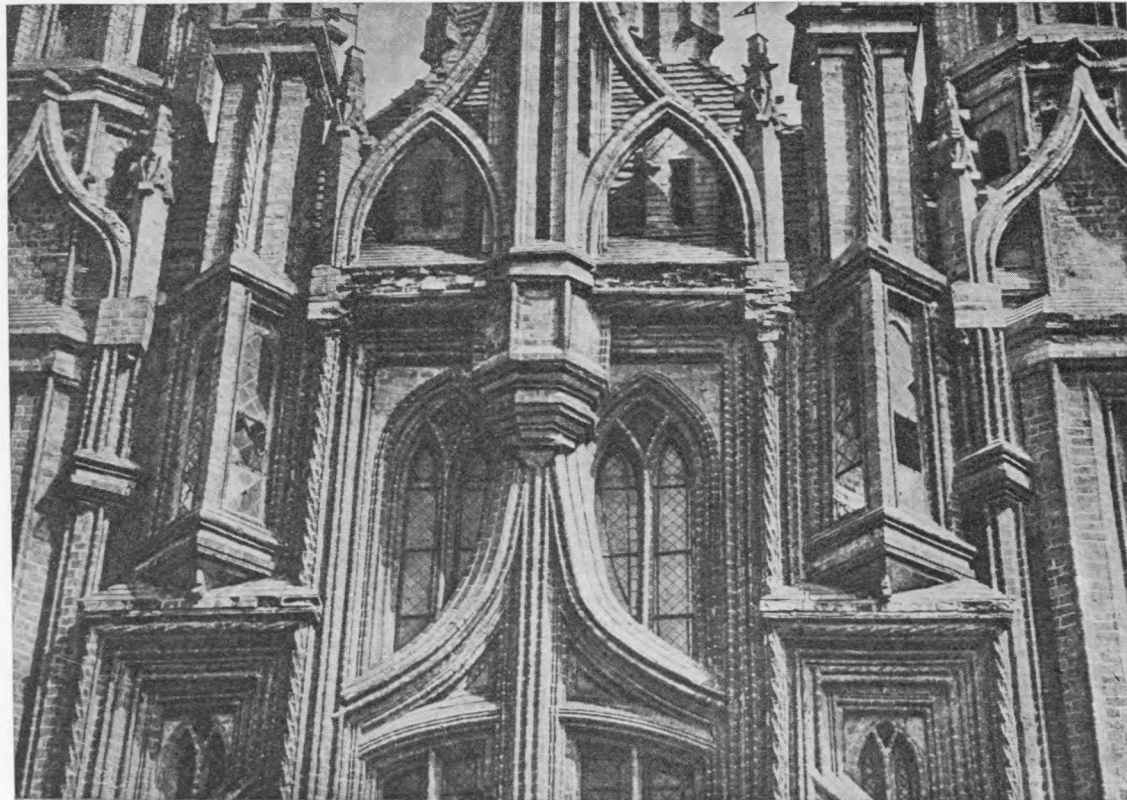
Kai raštas tyli, praeitis apipinama legendomis ir padavimais. O tų padavimų, užrašytų XV-XVI a., gausu. Lietuvos metraštyje kalbama apie Šventaragį ir jo sūnų Skirmantą, kuris Šventaragio slėnyje įrėngęs lyg nekropolį, kur buvo deginami Lietuvos kunigaikščiai ir žymieji bajorai. Ten pat užrašytas padavimas apie Gedimino sapnuotą Geležinį Vilką ir Vilniaus miesto įkūrimą. Ešą, Gediminas savo sostinę iš Kernavės pirma perkėlęs į Senuosius Trakus, o iš čia — į Vilnių. Ir Kernavėje, ir Senuosiuose Trakuose yra pilių pėdsakų, bet tos pilys dar netyrinėtos.

Vilniaus miesto vardas pirmą kartą paminėtas 1323 m. sausio 25 d. Gedimino laiške, kurį jis siuntė anuo metu žymiesiems Europos miestams (Liubeckui, Bremeniui, Magdeburgui, Koelnui), kviesdamas vykti Lietuvon katalikų dvasininkus, amatininkus, pirklius ir žemdirbius. 1323 m. gegužės

16 d. Gediminas iš Vilniaus, kaip laiške pažymėta "iš mūsų karališkojo miesto", parašė net kelis laiškus įvairių Vokietijos miestų vadovams, pirkliams ir amatininkams, Saksonijos domininkonams ir t.t. Šių visų laiškų tikslas buvo ne tik politinis (susilpinti Vokiečių ordino veiklą), bet kartu ūkinis ir kultūrinis.

1323 m. spalio 2 d. Vilniuje Gediminas sudarė amžinos taikos sutartį su Vokiečių ordino livonine šaka — kalavijuočiais, Rygos miestu, Rygos ir Tartu vyskupais bei kitais atstovais. Sudarant sutartį Vilniaus pilyje, dalyvavo net 17 antrosios šalies atstovų. 1324 m. popiežiaus legatų pasiuntiniai vedė derybas su Gediminu krikšto reikalu.

Ir taip Vilnius išaugo kaip nuolatinė Gedimino ir jo įpėdinių gediminaičių sostinė, ilgainiui tapdama būdingu Vidurio ir Vakarų Europos miestu.

Šv. Onos bažnyčios fasado fragmentas

NATERCIA FREIRE

DAUGIAU NEBESLĖPKITE VEIDŲ

Šviesią valandą nebeuždenkite karstų,
Kai aukštai šviečia saulė.
Leiskite, kad gyvenimas visad būtų Mirtis.
Leiskite, kad Mirtis visad būtų Gyvata.
Nes viena ir kita meilėje taip susinarplioję,
Netgi nežino paslapties, kuri jas perkilnoja.
Leiskite siaubui ir puvenoms prisiklijuoti
Prie mūsų, stačiom vaikščiojančių, gyvųjų odų.
Neleiskite mums užmiršti bedugniškų nusileidimu
Į Aistrą.

Nebedangstykite daugiau urnose ir terasose
Kalėdų naktų,
Kurios buvo ir turėjo ateiti.
Vaikystės budėjimai. Jūros kvapsnis.
Priešingam vėjuje monologai.
Tas akių pasimetimas ore,
Bežiūrint į balto debesies aukštas nimfas.
Koks subtilus kvapsnis paryčiais,
Kai atvilnija iš sparnuotu kontinentų!
Ligotų. Tokių ligotų. Tokių ligotų.

Su savo neišsvajotų naktų akimis.
Mums atneša savo neryškius kūnus
Iš kitų dirvų smulkių dulkių,
Paaukotų avinėlių, tamsiųjų miškų
Lakštingalų.

Daugiau nebeslėpkite veidų po ašarų
Audeklu. Po raudonmedžio dugnu,
Kur mūsų nežinojimas lankstosi.
Daugiau nebedangstykite karstu šviesią valandą,
Kai būna vidudienis ir Saulė rauda.

KLAUSYK

Klausyk: kokias man siūlai upes,
Kuriomis dar nebūčiau plaukusi?
Vienomis mirtyje, kitomis gyvenime,
Mano budinčiam miege.

Klausyk: kokias kryptis man nusmaigstai,
Kurių dar nebūčiau išmėginusi?
Su angelais ir kvailais paukščiais
Jaučiuos geroje draugijoje.

Klausyk: kokias ydas man neši,
Kurių aš nemokėčiau apsakyti?
Tekąs šešėlis dienų,
Besisunkiančių iš moters.

Pagaliau klausyk: kokias paslaptis,
Žavingiausias ir ryškias?

Kokį trapų voratinklio siūlą
Man atneštum, kurio aš nebūčiau
Šokusi, bėgusi, išvaikščiojusi?

(Mano kaulų burtai?
Pusiausvyra be praeities?)

Klausyk: neprašyk iš ramybės to,
Ką ramybė tau paneigia.

KELKIS IR EIK

Tavo kojų skudurai,
Supuvę jau tiekoje kapu,
Sutrūniję pirštai, amžiai, amžiai,
Dienos, kuriu nematai, naktys, kuriomis šnabždi,
Minios, kuriose eini gulėdamas, ne stovėdamas,
Lapų aimanos, vėjuje be ryto,
Po plokšte, kur guli, išlikę iš belaikės idilijos.

Apie kuria svajoja didvyriai mirties valandą,
Šviesos ekstazės tyliose pakrantėse
Miglotos ramybės, tamsiuose miškuose.
Visur esąs glėbyje, kuri Mirtis nulemia
Ar guolius suakmenina bebalsiais ilgesiais.
Toji milžiniškoji agonija ligi Laikų pabaigos,
Toji milžiniškoji netobulos Pradžios agonija,
Toje tamsioje vergijoje, glūdinčioje kiekviename daikte,
Žaizdoje, kuri meile sprogsta kiekvienoje krūtinėje,
Tas buvimas vergu, šeima, mylimuoju, meilužiu,
Tarp pagonių, krikščionių, budistų, musulmonų.
Praeinančių dievų protinga pašaipa —
Auka ir kunigas žmogiškos atnašos,
Kuri sveria šventose ir pasaulietiškosiose knygose,
Kuri tave nugramzdina į dugną,
Kuri tave pririša prie pasaulio.

Kelkis ir eik!
(Lozorius ar Paracelsas?)
Tyras šerkšnas
Tave aprengia vandeniu ir stiklu.
Stiklinis — gali eiti,
Išlaisvintas — sulūži.
Vėl pradėsi tikėti
Lapų atsinaujinimu,
Tautų atsinaujinimu,

Ir aklas, kaip Homeras, vėl pradėsi dainuoti.

Išvertė P. Gaučys

Natercia Freire, portugalų vidurinėsios kartos poetė, užima ypatingą vietą portugalų poezijoje ir literatūroje. Daug jos lyrikos yra išversta į įvairias kalbas. Ji buvo apdovanota keliomis premijomis. Jos poezija — naujųjų laikų balsas ir naujas romantizmas, kuris išsako nūdieni nerimą kosminiu atodūsiu, tikrai dinamišku ir pilnu žavesio.

MOTERIS BAŽNYČIOJE

Ses. Margarita-Bareikaitė

Šiame rašinyje paliesime moters teises ir pareigas, o taip pat jos siekius ir uždavinius Bažnyčioje. Pirmiausia pažvelgsime į pačią Bažnyčią: kas ji yra, kaip ji save ir savo misiją supranta ir kaip ją vykdo, kokio tikslo ir kokiom priemonėm siekia. Ypačingai kokius atsinaujinimo planus šiuo metu ji yra užsibrėžusi ir kaip jų siekia.

PRIEŠVATIKANINĖ BAŽNYČIA

Į minėtus klausimus atsakymai būtų buvę gerokai skirtingi prieš keliolika metų — prieš II Vatikano susirinkimą. Dabar II Vatikano susirinkimas mums pateikia kitokius atsakymus. Šio susirinkimo nustatytomis gairėmis Bažnyčia bando žengti platų žingsnį pirmyn. Tačiau po keturių šimtų metų stagnacijos šis žingsnis gali atrodyti gana sunkus. Vien žmogiškai galvojant, gal jis atrodys net per didelis ir gąsdinantis. Prisiminus, kad Bažnyčios steigėjas ir jos galva yra pats Kristus, o jos siela ir jėga Šv. Dvasia, reikia tikėti, kad šis žingsnis yra jų įkvėptas ir pradėtas, jų vadovaujamas ir globojamas. Tad nėra abejonės, kad jis turi atnešti nuostabių vaisių.

II Vatikano susirinkimas yra lyg naujosios Sekminės, kuriose Šv. Dvasios liepsnos turi iš naujo uždegti ne tik visus Bažnyčios narius, bet supurtinti visą pasaulį. Bet Kristus ir Jo atsiųstoji Šv. Dvasia veikia per Bažnyčią, per Dievo tautą, per žmones, kurie klauso Jo balso. Kristaus misijos tęsimas yra įpareigojimas visai Bažnyčiai, visiems jos nariams. Tai reiškia ne tik vyskupams, kunigams ar vienuoliams, bet visiems vyrams ir moterims, kurie per krikštą ir sutvirtinimą yra tapę pilnateisiais Kristaus mistinio Kūno nariais.

Ne taip buvo galvojama apie vyrą ir moterį priešvaticaniniais laikais. Per pastintuosius šimtmečius pasauliečio vaidmuo Bažnyčioje buvo gerokai iškreiptas ir susiaurintas. Pasaulietis buvo padarytas

tik pasyviu apaštalavimo lauku, pašventinimo dirva, kurią turėjo purenti vyskupai ir kunigai. Bažnyčios nariai buvo padalinti į du luomus: aktyviusius — dvasiškius ir pasyviuosius — pasauliečius. Pasauliečių pareigos Bažnyčioje buvo išreiškiamos keturiais angliškais žodžiais: believe, pray, obey and pay.

BAŽNYČIA DABAR

Dabar Bažnyčia yra suprantama kaip vientisa, lygiateisė tikinčiųjų bendruomenė. Dvasiškiečiai nuo pasauliečių skiriasi ne luomu ar pašaukimu, o tik pareigų pasiskirstymu. Dogmatinė konstitucija sako, kad visi "pakrikštytieji savo atgimimu ir Šv. Dvasios nužengimu yra pašvenčiami dvasine buveine ir šventa kunigija"(10) ir "visi yra lygūs kilnumu ir kiekvienam tikinčiajam bendra veikla Kristaus kūnui plėtoti" (32).

Šiais teigimais susirinkimas iškelia pasauliečio vertę ir svarbą Bažnyčioje, bet taip pat ir jo sakramentinį dalyvavimą Kristaus kunigystėje. Tai nereiškia, kad pasauliečiai būtų gavę kunigystės sakramento galias ar kad tuo būdu būtų paneigiamas kunigų ir vyskupų vaidmuo Bažnyčioje. Tarp kunigų-vyskupų ir pasauliečių kunigystės yra skirtumas. Ta pati konstitucija jį taip nusako: "Skirtumą, kurį Viešpats padarė tarp pašvęstųjų tarnų ir likusios Dievo tautos, lydi jungtis, nes ganytojai ir kiti tikintieji yra susieti abipuse priklausomybe. Bažnyčios ganytojai, sekdami Viešpaties pavyzdžiu, tegu *tarnauja* savo tarpe ir kitiems tikintiesiems; o tikintieji uoliai teateina į pagalbą ganytojams ir mokytojams" (32). Vyskupai ir kunigai turi konsekrovimo galią, tačiau kaip iš šios citatos matome, visa tai, ką jie gauna kunigystės sakramente, yra ne sau ir ne savo garbei, o tikinčiųjų tarnybai. Todėl susirinkimo dokumentai dažnai kartoja, kad "vyskupai su jiems padedančiais kunigais ir diakonais perėmė *tarnavimą* bendruomenei" (20).

PASAULEČIO PAREIGOS BAŽNYČIOJE

Pasauliečių iškėlimas ir jų vertės bei svarbos Bažnyčioje įvertinimas nėra kokia nors speciali vyskupų ar kunigų nutarimu suteikta privilegija. Tai tiesiai išplaukia iš Kristaus valios ir gaunama per Jo įsteigtus sakramentus, ypač per krikštą ir sutvirtinimą.

Remiantis tuo pačiu sakramentiniu pagrindu, vyrai ir moterys yra pašaukti ne tik būti aktyvūs Bažnyčios nariai, bet taip pat padėti kunigams parapijose ir vyskupams vyskupijose. Dogmatinė konstitucija primena vyskupams, kad jie "iš savo pusės tepripažįsta ir teugdo pasauliečių vertę ir atsakomybę Bažnyčioje, noriai tesinaudoja jų išmintingu patarimu, drąsiai tepatiki jiems Bažnyčioje gerovę keliančias pareigas ir tepalieka veikimo laisvę bei lauką, netgi teskatina, kad savanoriškai imtųsi darbų. Su tėviška meile atidžiai tesvarsto Kristuje pasauliečių pateikiamus planus, siūlymus ir pageidavimus" (37).

Pasauliečiams, vyrams ir moterims, ta pati konstitucija štai ką sako: "Pasauliečiai yra sutelkti į Dievo tautą ir sujungti į vieną Kristaus kūną, vadovaujamą vienos galvos. Kas jie bebūtų, yra šaukiami, kaip gyvi Bažnyčios nariai, dirbti jos plėtimui ir nuolatiniam pašventinimui visomis jėgomis, kurias turi Kūrėjo gerumu ir Atpirkėjo malone. Pasauliečių apaštalavimas yra įsijungimas į pačios Bažnyčios misiją nešti išganyką. Šiam apaštalavimui *visi* yra *paties Viešpaties* skiriami krikštu ir sutvirtinimu. O kitais sakramentais, ypač šv. Eucharistija, yra perteikiama ir kurstoma toji meilė, kuri yra kiekvieno apaštalavimo siela. Pasauliečiai yra ypatingai *pašaukti* įnešti Bažnyčią ir jos veikimą į tas vietas ir sąlygas, kur vien su jų pagalba ji gali tapti žemės druska. Tokiu būdu kiekvienas pasaulietis gautomis dovanomis, atitinkančiomis Kristaus dovanos saiką, yra tapęs pačios Bažnyčios liudininkas ir įrankis" (33).

"Pašaukimas būti krikščioniu savo esme drauge yra ir pašaukimas apaštalauti..., o tą narį, kuris jam skirtu būdu nepriside-

da prie viso kūno augimo, reikia laikyti nenaudingu nei Bažnyčiai, nei sau" (2). Tai labai aiškiai ir stipriai pasakyta.

Iš viso to siūlosi išvada, kad šiandien būti geru krikščioniu, vertu savo vardo, yra daug sunkiau negu priešvatikaniniais laikais. Anksčiau daug kas jautėsi esąs geras katalikas, jei penktadieniais nevalgė mėsos, ryte ir vakare pasimeldė, sekmadienį nuėjo į bažnyčią. Dabar jau tik penktadienį įprasminti yra daug sunkiau. Neužtenka susilaikyti nuo mėsos. Reikia atlikti ką nors pozityvaus, krikščioniško — aplankyti ligonį, padėti kaimynui, būti kantresniu šeimoj, atlaidesnių darbovietėj... Visoje religinėje praktikoje laukiama pilnumo ir vientisumo. Reikia ne tik laikytis išorinių formų, bet persunkti krikščioniška dvasia visą gyvenimą.

Jei anksčiau pasaulietis buvo laikomas beveik vaiku, kuriam motina Bažnyčia turėdavo pasakyti, ką, kada ir kaip jis turi daryti, tai dabar jis jau laikomas subrendusiu, pats turi spręsti ir įsipareigoti. Dėl to jis turi daug labiau pažinti tikėjimo pagrindus, Bažnyčios misiją ir savo pareigas joje, jis turi daug labiau pažinti tikėjimo pagrindus, mažiau išmanančio ar nekataliko, sugebėt paaiškinti, ką jis tiki ir kodėl tiki. Be to, turint dabar daugiau laisvės, religinių klausimų interpretavimas spaudoje dažnai eina į kraštutinius ir lengvai gali sumaišyti tikėjimo ir moralės klausimuose mažiau nusimanantį skaitytoją. Šios problemos išsprendimas čia turėtų būti gana paprastas. Kas pastudijavo II Vatikano susirinkimo dokumentus, tas supras tikrąją Bažnyčios atsinaujinimo mintį ir į ją vedančias gaires. Jis lengvai galės atskirti kraštutines nuomones, tiek per daug pažangių liberalų, kurių pareiškimų daug yra angliškoje spaudoje, tiek užšalusiujų konservatyviųjų, kurie dabar stipriai reiškiasi lietuvių spaudoje.

MOTERIS

Pagaliau reikia paaiškinti, kodėl iki šiol šiame rašinyje nebuvo daugiau kalbama apie moterį, nors buvo užsibrėžta tokia te-

Viena iš daugelio Vilniaus universiteto salių

Šv. Petro ir Povilo bažnyčios vidaus dekoracijos

ma. Čia buvo kalbama aplamai apie pasauliečius. Tai buvo daroma dėl to, kad visi teigimai buvo remiami II Vatikano susirinkimo dokumentais, o tuose dokumentuose moteris atskirai minima labai retai, nes ji laikoma lygi su vyru. Čia visur bendru tikinčiojo ar pasauliečio terminu nusakomos ir vyro, ir moters pareigos Bažnyčioje.

Kartais gyvenime juokų forma, o kartais gana rimtai keliamas klausimas, kuris yra svarbesnis — vyras ar moteris. Kai kurie sako, kad čia atsakymas labai aiškus. Dievas viską kūrė palaipsniui — nuo menkesnių kūrinių eidamas prie vis tobulesnių. O paskutinę sukūrė moterį... Arkiv. Fulton Sheen, kalbėdamas televizijos programoje apie moterį, taip pat prisiminė Pradžios knygą. Jis sakė, kad Dievas, sukūręs Adomą, pasižiūrėjo į ją iš visų pusių, pakraipė galvą ir pasakė: "O vis dėlto galėjau geriau padaryt". Ir tada sukūrė Ievą.

Konvertitas Dale Francis, kurio straipsniai spausdinami daugely katalikiškų laikraščių ir žurnalų, š.m. bal. 26 d. "Register" laikrašty prisipažįsta gavęs laišką, kuriame jis vadinamas per dideliu vyrų teisių gynėju — male chauvinist. Atsakydamas į tą priekaištą, jis taip rašo apie moterį: "Aplamai moteris pralenkia vyrą daugeliu atvejų. Moterys paprastai yra daug švelnesnės ir labiau užjaučiančios kitus, labiau pasiruošusios kitiems padėti. Paprastai jos yra aukštesnės moralės. Vyrų dažnai savo veiksmais sukelia įvairias blogybes. Jie yra didesni storžieviai ir neužjaučia kitų, didesni egoistai, dažniau kitus apgauna ir išnaudoja. Manau, kad jeigu moterys valdytų pasaulį, tai būtų daug mažiau karų ir neteisybių". Tai yra vyro nuomonė apie moteris. Tiesa, užbaigdamas jis sako, kad nenorėtų teigti, jog moterys visuomet yra kilnesnės už vyrus. Ir moters, ir vyro tikrasis kilnumas pasireiškia tiek, kiek jis pajėgia siekti šv. Šeimos idealo ir kiek juose atspindi Kristaus pateiktų principų grožis.

Priešvaticaniniais laikais moteris buvo laikoma tarsi antraeilium Bažnyčios nariu. Tai buvo taikoma ne tik pasaulietėms mo-

terims, bet ir vienuolėms. Iki II Vatikano susirinkimo net ir tose Romos kongregacijose, kurios tvarkė viso pasaulio moterų vienuolijas, nebuvo nė vienos moters. Visą tvarkę ir sprendė tik vyrai — pradedant regulomis, baigiant uniformomis. Ačiū Dievui, dabar jau ten yra ir vienuolių moterų atstovių, kurios gali pareikšti savo nuomonę moterų klausimais.

Moteris pamažu pradeda užimti savo vietą ir kitose srityse. Pvz. Collegeville, Minn., benediktinų vienuoliai šiais metais prieš kunigystės šventimus buvo egzaminuojami ne tik profesorių-teologų, bet taip pat ir pasauliečių, vyrų bei moterų, su kuriais jiems teks dirbti. Neseniai buvo Naujosios Anglijos vyskupų ir kunigų atstovų suvažiavimas panagrinėti kai kurioms praktiškomis Bažnyčios gyvenimo ir veiklos apraiškoms. Į šį suvažiavimą aktyviais dalyviais buvo pakviesti ir parapijų atstovai — vyrai ir moterys. Šv. Tėvas Paulius VI sudarė specialią tarptautinę komisiją plačiau išnagrinėti moters rolę Bažnyčioje. Iš 25 šios komisijos narių yra 15 moterų. Vadinasi, dabartinėje Bažnyčioje jau daug šia linkme yra padaryta. Bet, antra vertus, dar praeis nemaža laiko, iki moteris galės užimti tą vietą, kuri jai priklauso.

KUNIGYSTĖ

Anksčiau buvo minėta, kad II Vat. susirinkimo direktyvose vyras ir moteris yra lygiai traktuojami. Šis susirinkimas abiem sugrąžino jų teises, abiem priminė jų pareigas. Tačiau daugeliui gali kilti dar vienas klausimas: kodėl iki šiol kunigystės sakramentą gali priimti tik vyrai? Šis klausimas vis dažniau iškyla įvairiuose suvažiavimuose, vis dažniau užsimenamas spaudoje. Apie tai jau yra parašyta ir nemaža studijų. Tai yra įdomus klausimas, į kurį dar, atrodo, nėra duota pakankamo atsakymo. O gal dar yra per anksti jį ramiai ir rimtai panagrinėti? Bet nebūtų teisinga jį vienu posakiu atmesti, kad Kristus savo apaštalais pasirinko tik vyrus. Daugeliu atvejų Kristus prisilaikė vietos papročių ir Senojo Testamento tradicijų. Tad negali-

Aušros Vartų koplyčia

ma teigti, kad jei Kristus ko nepadarė, tai jau tuo pačiu tai yra negera ar nuodėminga ir to negalima daryti. Kristus nevedė, tai nereiškia, kad vedybinis gyvenimas yra blogas. Kristus nevažinėjo automobiliais, neskraidė lėktuvais, nerašė mašinėle ir nežaidė krepšinio...

Nesu "women's lib" atstovė ir neturiu noro tapti kunigu, bet manau, kad nereikėtų baimintis, jog netolimoje ateityje šis klausimas gali būti visai kitaip išspręstas, negu šiandien yra. Mes neturime bandyti užtrenkti durų ateities kartoms. Ką gali žinoti, kaip į tai bus žiūrima ateity.

ŽMONA IR MOTINA

Būtų nepilnas moters vaizdas, jeigu į ją žiūrėtume tik kaip į Bažnyčios narę. Pirmiausia ji yra šeimos narė: duktė, šeimos kūrėja, žmona, šeimos širdis-motina. Reikia

lenkti galvą prieš tas moteris, kurios su didele meile, kantrybe ir pasiaukojimu gimdo ir augina jaunąją kartą savo tautai ir Bažnyčiai. Tos moterys-motinos taip pat yra pirmoji seminarija busimiesiems kunigams, pirmasis naujokynas vienuolėms. Iš jų šiandien laukia kandidatų lietuvių parapijos ir lietuviškos vienuolijos.

DIALOGAS SU DIEVU

JUOZAS PRUNSKIS

Savo raštuose toli nuo Bažnyčios, net ir nuo Dievo, buvo nutolęs Renanas. Kartą vienas to meto rašytojas, Gaston Vallier, savo vasaros atostogas praleido Bretanijos kaimelyje, kur gyveno ir Renanas. Vieną dieną, eidami drauge, jiedu sutiko bažnytinę procesiją. Žinodamas Renano nusistatę

mus, rašytojas Vallier labai nustebo, kai tas nusiėmė skrybėlę ir palenkė galvą prieš kryžių. Stebėdamasis rašytojas paklausė, ar Renanas pasikeitęs ir sugrįžęs prie Dievo. Šis atsakė:

— O, ne! Mes tik kartkartėmis vienas kitą pasveikiname, bet niekada nesikalbame tarp savęs.

Ir tikinčiųjų tarpe yra tokių, kurie nesikalba su Dievu — nei maldos formule, nei šiaip šiltu žodžiu ar mintimi. Bet žiūrėkime, kaip toliau buvo su tuo Renanu. 1892 metų spalio 1 d. jis gulėjo mirties patale. Ilgu pabrėžtinu sakiniu mirštantis Renanas, kiek pajėgdamas, sušuko:

— Būk gailestingas man, Dieve, būk gailestingas!

Bet argi reikia žmogui laukti mirties valandos, kad prakalbėtų į Dievą?

Žymus Australijos lakūnas Hans Bertram yra parašęs knygą: "Skridimas į pragarą". Tai lyg jo gyvenimo išpažintis. Net 26 metus jis gyveno be Dievo ir tikėjosi, kad taip ištvers iki galo. Ir tada atėjo didžioji katastrofa, kurią jis taip aprašo:

— Šešiolikta diena, kai mes klaidžiojame. Nebėra nei maisto, nei vandens. Argi mes išprotėsime, ar jau mirsime? Betgi mes taip jauni dar. Mes turime gyventi! Mano akys išminga į žvaigždėto dangaus begalybę. Net negalvodamas, seku krinantčias žvaigždes. Ir tada aš atrandu kelią, vienintelį — pradedu melstis. Nakties tyloje kartoju vieną po kito *Tève mūsų* žodžius ir savo likimą perkeliu į Viešpaties rankas. Tą valandą atrandu paprasčiausią gyvenimo tiesą, kurios mes, žmonės, veltui taip ilgai ieškojome, kol ji pati apsireiškė, kai lyg koks uždangalas nukrito nuo akių. Ta tiesa, kurią dabar šaukdamas skelbiu pasauliui, yra: žmogau, tau reikia valios ir tikėjimo. Stipriausia valia paluš kurią dieną, jei neturėsi tikėjimo!

Tokius žodžius yra ištaręs ne vien anas buvęs aviacijos garsenybė — ateistas. Iš kruvinos Prancūzų revoliucijos, kada tikinčiųjų kraujas upėmis tekėjo, ir giljotina kapojo galvas kaip kopūstus, mes prisimename vieną iš aktyviausių revoliucionierių —

Mirabeau. Jis 1791 m. balandžio 2 d. jau gulėjo mirties patale. Buvo tokia graži pavasario diena. Mirštantysis paprašė jo lovą atkelti prie lango, kad galėtų matyti slėnį, šiltuose saulės spinduliuose apsidengiantį žalumu. Lyg primiršęs savo ateistinę pasaulėžiūrą, jis sušuko:

— Argi visas šis grožis neturi būti sukurtas Dievo?!

Savo toli siekiančiomis liberalinėmis pažiūromis buvo plačiai žinomas Vokiečių karalius Fridrichas Didysis. Kartą jis su savo armija žygiavo sunkiu kalnuotu keliu. Su juo buvo ir narsusis generolas Schmettau. Visas dalinys slinko pamažu. Karalius ėmė nervintis, pasidarė priekabus ir ėmė juokauti iš generolo religinių įsitikinimų. Gen. Schmettau atsiliepė:

— Pone, jūs esate įsitikinęs, kad esu geras karininkas, ir manau, kad neklystate, bet, jeigu atimtumėte iš manęs tikėjimą, liktų iš manęs tik apgailėtinas tvarinys, tik vėjo siūbuojama nendrė, kuria jūs negalėtumėte remtis nei diskusijose, nei kovose.

Fridrichas valandėlę tylėjo. Tada skirtingu tonu paklausė:

— Taigi, pasakyk man, generole, koksai yra Jūsų tikėjimas?

Gen. Schmettau atsiliepė:

— Aš tikiu savo nuodėmių atpirkimą, tikiu Apvaizda... Tikiu palaimingą gyvenimą po mirties.

— Ar tikrai tai tiki, visu pilnu įsitikimu? — paklausė Fridrichas.

— Visu tikrumu, mano pone.

— Esi laimingas, — atsiliepė susijaudinęs Fridrichas Didysis.

Įsimastymu, išsiskaitymu ugdydami savo tikėjimą, mes augsime laimėje bei viltyje dabarčiai ir amžinybei.

Kartą vienas botanikos specialistas Alpėse pastebėjo labai retą gėlę, augančią stačioje prarajoje. Niekai negalėdamas pats pasiekti, apjuosė savo sūnelį virve ir nuleido žemyn, kad tas retą gėlę nuskintų.

— Ar nebijojai? — kažkas po to paklausė berniuką.

— Ko gi aš bijosiu? Juk mano tėtė laikė virvę!

Mūsų gyvenimo siūlas yra Dievo rankose, stipresnėse ir labiau mylinčiose, negu mūsų tėvo.

Iškalbinga yra Anglijos karaliaus Henriko VIII kanclerio Wolsey pamoka. Jis, rūpindamasis savo karjera, visur pataikavo Henrikui VIII. Bet karalius nužudė daug nekaltų žmonių. Pagaliau jis nepagailėjo nė Wolsey. Patekęs į kalėjimą, jis prabilo:

— Nelaimingas aš žmogus! Nesirūpinau Dievu ir neieškojau Jo malonės, o taikiausi prie savo karaliaus. Dabar abudu praradau: ir Dievo malonę, ir karalių.

Tai pamoka visiems. Senoje danų pilyje, Kronberge, šalia kits kito buvo sukabinę keturi paveikslai, vaizduojantieji žmogaus gyvenimo eigą. Pirmame, vaikystės paveiksle, nupieštas burinis laivas, išplaukęs iš uosto į jūrą. Laively sėdintis vaikutis stebi žaismingas bangas. Jis gali ramiai sėdėti, nes angelas jį globoja. Antras paveikslas vaizduoja jaunystę. Jaunuolio akys įbestos į paslaptinę ateitį, kuri jam nežinoma, bet viltinga. Jis tebėra angelo globojamas, tačiau ir piktasis artėja prie vairo, kurį nori pagriebti į savo rankas.

Trečiame paveiksle vaizduojamas vyro amžius. Įsitemęs jis visomis jėgomis kovoja su audra. Jūra tamsi, žmogaus veidas apsiblausęs. Vairas rankose piktojo, kuris šypsodamasis suka laivelį į dar didesnės audras. Pagaliau ketvirtame paveiksle sulinkęs senelis plaukia burlaiviu. Uostas arti. Audra praėjusi. Nusileidžiančios saulės spinduliai nušviečia taką vandeny. Senojo veidas ramus. Čia vėl vairuoja angelas.

Daug teisybės tuose paveiksluose. Jaunaisiais metais reikalingas didžiausias budrumas, kad gyvenimo vairas nepatektų į pikto rankas. Čia žmogui dialogas su Dievu daug galės padėti.

Garsusis astronomas Leverrier buvo labai sėkmingas savo profesijoje. Be modernių kompiuterių jis apskaičiavo Jupiterio ir Saturno orbitas. Paskutiniai jo raštų žodžiai prieš mirtį buvo citata iš Šv. Rašto (Luko 2, 29):

— Dabar atleiski, Viešpatie, savo tarną ramybėje... .

Su Dievu širdy praleistas gyvenimas jam ir pačioje tamsiausioje pabaigos valandoje dvelkė ramybe.

Ne taip buvo su tais, kurie gyvenime neįstengė vesti dialogo su Dievu. Kai Henrikas VIII atstūmė savo teisėtą žmoną, kad galėtų vesti rūmų damą Anne Boleyn, jis visą savo šalį atplėšė nuo Bažnyčios. Ir jo sąžinė nebuvo rami. Kartą Henrikas VIII iš savo rūmų lango stebėjo žibančias žvaigždes. Šalia jo buvo ir ta Anne Boleyn. Naujoji karalienė, sujaudinta vaizdo, prabilo:

— Kaip gražus yra žvaigždėtas dangus! Ir kaipgi turi būti gražu anapus žvaigždžių, danguje, su Dievu!

Tai išgirdęs karalius ją paėmė už rankos ir nuvedė tolyn nuo lango, tardamas:

— Tai ne mums...

Kas gyvas būdamas neįstengia vesti nuoširdaus dialogo su Dievu, kas jam prieštarauja, argi gali tikėtis ramybės anapus?! Nuoširdus dialogas su Dievu yra didelė atrama paskutinėse valandose, kurios ateis. . . Italijos Rivieroje buvo pastatyta nuostabaus grožio vila. Praeiviai su pavydu į ją žiūrėdavo, kol perskaitydavo lemtingą žodį ties įėjimu:

— Relinquenda... Reikės ją palikti...

Tik kas gyvendamas susirišęs su Dievu, paskutinėse valandose randa stiprybės tame ryšyje. Karalienė Marija Teresė, gyvo tikėjimo moteris, gyvenimo pabaigoje galėjo pasakyti:

— Man mirimas yra kaip perėjimas iš vieno kambario į kitą...

Didysis elektros tyrinėtojas Amperas, kurio vardu ir elektros matavimo vienetas pavadintas, prieš mirtį įprašė savo antkapyje iškalti du žodžiu:

— Tandem felix... Pagaliau laimingas...

Šitaip gali žmonės jausti ir kalbėti tik tada, jeigu jie savo gyvenime mokėjo vesti nuoširdų, paklusnų dialogą su Dievu.

Olandų geležinkelio stotyse buvo matomos iškabėlės:

— Jei tiki Visagalį Dievą, gerbk Jo vardą ir neminėk be reikalo. Jei netiki, tai irgi neminėk Jo vardo, nes kitaip tik save žemintum ir įžeistum kitus.

Tuo pabrėžiamas reikalas Viešpatį pagerbiančio dialogo, išlaikant visą meilę Kūrėjui, kurio vardą ištardamas astronomas Newton visada kepurę pakeldavo. Vienas iš pirmaujančių matematikų, Couchy, ruošdavo vaikus pirmajai Komunijai. 1925 m. mirė švento gyvenimo 12 m. berniukas Guido Fontgalland. Su vaikišku naivumu jis vaizdžiai išreiškė Dievą mylinčios sielos kelią tardamas:

— Gražiausias žodis, kurį mes Dievui galime pasakyti, yra — taip.

Šia kryptimi turi būti vystomas mūsų dialogas su Dievu.

JĖZUITAI NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE

BR. KRIŠTANAVIČIUS

IX. NAUJOKYNO PARUOŠIMAS

Kiekviena vienuolių bendruomenė, norinti išaugti į savarankišką provinciją, stengiasi kiek galima greičiau įsteigti savo naujokyną ir užtikrinti narių prieauglį. Atidaryti naujokyną Lietuvoje vertė dar ir kitos priežastys. Visų pirma finansinė. Reikia prisiminti, kad 1924 ir 1925 m. į jėzuitų ordiną įstojo net 15 lietuvių kandidatų. Jų kelionė į Olandiją ir išlaikymas naujokyne užkrovė vokiečių provincijai nemažą finansinę naštą. Antra priežastis buvo ta, kad keli naujokai, pasiilgę tėvų ir tėviškės, vėl grįžo į gimtąjį kraštą. Jei naujokynas būtų buvęs savam krašte, gal jie būtų apsipratę. Trečia priežastis buvo ta, kad kai kurie naujokai, nemokėdami vokiečių kalbos, sunkiai permatydavo naujokyno gyvenimą ir jausdavosi tarsi svetimi. Tiesa, magistro instrukcijos ir mąstymų punktai jiems būdavo verčiami į lietuvių kalbą, bet išpažintys ir asmeniškai pasikalbėjimai su vyresniaisiais bei kolegomis sudarė nemažą sunkumą. Visos tos priežastys vertė vokiečių provincijos vadovybę ir pirmuosius jėzuitus Kaune rūpintis savu naujokynu, kur kandi-

datai galėtų be išorinių sunkenybių įeiti į ordino dvasią.

Turint galvoje tas aplinkybes, nėra ko stebėtis, kad jau 1924 m. liepos 29 d. T. Kipas buvo aptikęs Aleksote patogų žemės sklypą, kur būtų galima pastatyti naujokyną. Tą sklypą jis parodė T. B. Andruškai, kuris visiškai pritarė T. Kipo planui. Nors sklypas priklausė valdžiai, bet juodu tikėjosi jį gauti nemokamai.

Deja, tam planui nepritarė T. Bley, atvykęs į Kauną rugpjūčio 11 d. T. Provincijolas manė, kad būtų negera, jei visos esamos ir būsimos jėgos susitelktų apie Kauną. Jo nuomone, panašią klaidą yra padarę Bavarijos jėzuitai, susikoncentruodami apie Miuncheną.

1925 m. buvo pilni didelių finansinių rūpesčių, nes tais metais buvo statomas rytinio kolegijos sparno trečiasis ir ketvirtasis aukštas. Bet naujokyno planas pasiliko gyvas, ir lapkričio 24 dieną kažin kas papiršo T. Kipui vieną dvaro centrą netoli Plokščių. Kitą galimybę sudarė buvęs bernardinų vienuolynas su 80 ha žemės, esąs tarp Tytuvėnų ir Šiluvos.

Kai gruodžio 15 d. T. Kipas nuėjo į žemės ūkio ministeriją aptarti tų planų, žemės ūkio ministerijos direktorius jam pateikė apie 10 kitų galimybių. Nepažindamas vietovių, jis netrukus nuėjo pas vysk. Skvirecką pasitarti. Šis jam patarė steigti naujokyną arba Linkuvoje, arba Ukmergėje, kur vėliau įsikūrė T. Marijonai, arba Raseiniuose, arba Žemaičių Kalvarijoje. Užėjus tą pačią dieną (gruodžio 22) į žemės ūkio ministeriją, T. Kipui buvo patarta steigti naujokyną Bajėnų arba Danilavos dvare. Sužinojęs iš *Vyriausybės Žinių*, kad vasario 4 ir 5 dieną bus parduodami Bajėnai ir kiti dvarai, gruodžio 28 d. T. Kipas išvyko su G. Senn apžiūrėti Bajėnų, Terespolio ir Danilavos dvarų. Deja, tą žiemą buvo daug sniego ir p. Romano automobilis įklimpo į sniegą ties Raudondvariu. Bet G. Senn pasiskolino roges iš vieno savo draugo ir abu su T. Kipu tęsė kelionę toliau.

Bajėnų ūkis jiems labai patiko. "Nepaisant žiemos", taip rašė T. Kipas savo atsi-

Pagryžuvio naujokynas

minimuose, "namai, žemė ir ypač upė padarė mums tokį išpūdį, kad mes, išivaizduodami vasaros gamtą, tuojau apsisprendėme už Bajėnus".¹ Užvalgę pas Benediktą Tomaševičių, būsimąjį susisiekimo ministrą, netolimame Paliepių dvare, jie tęsė kelionę į Gudžiūnus ir kitą rytą apžiūrėjo Terespolio ir Danilavos dvarus. Bet tie dvarai jiems nepatiko, ir gruodžio 29 d. 5 val. vakare grįžo į Kauną. Gruodžio 31 d. tėvai jėzuitai apsisprendė iškeisti Audėnius į Bajėnus.

Kaip seniau Audėniai, taip dabar Bajėnai turėjo prisidėti prie Kauno kolegijos išlaikymo. Todėl ir jie neišsprendė naujokyno klausimo. Tėvams jėzuitams teko dairytis toliau ir kantriai laukti, kol atsiras kita galimybė.

1926 m. gegužės 3 d. prelatas Faidutti pasakė T. Kipui, kad vysk. Staugaitis mielai perleistų Žemaičių Kalvarijos vienuoly-

ną tėvų jėzuitų naujokynui. Bet tėvai jėzuitai nesiskubino, nes visų pirma norėjo užbaigti Audėnių-Bajėnų klausimą. Audėnius į Bajėnus jie iškeitė tik birželio 12 d., pridėdami 15.000 litų. Be to, gegužės 11 d. tėvai jėzuitai sužinojo paskutiniųjų seimo rinkimų duomenis ir numatė, kad valdžią paims socialistai. Pasikeitus vyriausybei, rudenio socialistų valdžia pradėjo kabinėtis prie T. Sūdhofo ir sudarė tėvams jėzuitams daug rūpesčių. Paskui, lapkričio 6 dieną, laikraščiai iškėlė aikštėn tariamą naujoko Antano Senavaičio pagrobimą. Gyvenant tokia įtempta nuotaika, niekas apie naujokyną jau nebegalvojo.

Naujokyno klausimas atgijo 1927 m. sausio 17 dieną, kai vysk. Staugaitis pasiūlė tėvams jėzuitams Varnius, o gegužės 17 d. kun. Krupavičius parodė T. Kipui Kauno I forto ir Marvos dvaro apylinkes. Apylinkės buvo gražios. Jos patiko ir visam ko-

munitetui, apžiūrėjusiam tas vietas sekančią dieną. Po dviejų dienų kl. A. Paukštys parodė tėvams vieną vietą Panemunėje, bet ji jiems nepatiko. Liepos 15 d. prel. Faidutti ir T. Kipas aplankė Kaišiadorių vyskupą Juozapą Kuklą ir ta proga apžiūrėjo dvarą, esantį netoli Salų miestelio. Vieta buvo graži, bet žemė menkavertė.

1926 m. vasario 10 dieną T. Tipas ir T. Bley aplankė ministerį pirmininką A. Voldemarą ir jam pareiškė, kad planuojama atskira Lietuvos jėzuitų viceprovincija. Reikėtų tik naujokyno. Ministeris pirmininkas prižadėjo surasti tinkamą vietą, bet dėl nežinomų priežasčių tą klausimą nudelsė. Praėjus maždaug dviem savaitėms, T. Bružikas vedė rekolekcijas Kauno sunkiųjų darbų kalėjime ir sužinojo iš kapeliono, kad netrukus bus uždarytas Kalnaberžės kalėjimas, esąs Stolyfino dvare. Bet tas objektas tėvų jėzuitų nesužavėjo. Rimčiau atrodė kun. Halaburdos pasiūlymas steigti naujokyną jo namuose Klaipėdoje. Bet kai balandžio 6 d. T. Kipas apžiūrėjo tą galimybę ir užėjo pas Klaipėdos dekaną, šis jam pasakė, kad reikia abejoti kun. Halaburdos ir jo draugo kun. Petkaus gera valia. Nepaisant didelio klierikų užsidegimo steigti naujokyną Klaipėdoje, tėvai jėzuitai palaidojo ir tą planą. Gegužės 16 d. T. Kipas ir T. Bley dar kartą apžiūrėjo Salų dvarą ir apsisprendė jo neimti. Nepriimtinas jiems atrodė ir dvaro centras netoli Radviliškio, kurį apžiūrėjo G. Senn. Tuo tarpu į Kauną atvyko busimojo naujokyno magistras T. Povilas Boegner ir pradėjo mokytis lietuvių kalbos.

Nematydami kitos galimybės, rugsėjo 22 d. tėvai jėzuitai apsisprendė už Buktininkus. Lapkričio 6 d. T. Bley, T. Kipas ir T. Boegner apžiūrėjo tą dvarą ir paprašė G. Senn supirkti reikalingą medžiagą naujokyno padidinimui.

Apie Buktininkus T. Boegneris taip rašė 1932 m.: "Buktininkai yra maždaug 3 km už Simno, derlingoje, bet be jokių medžių plokštumoje. Gyvenamuosius ir ūkio namus galima matyti jau iš tolo. Akmeniniai namai buvo gerai išsilaikę ir, kai ką persta-

čius, galėjo sutalpinti apie 30 žmonių. Iki geležinkelio yra 3 km. Lietuvoje tai yra labai gerai. Nepatogu buvo tik tai, kad miškas yra toli ir keliai kartais neišbrendami. Bendras išpūdis buvo toks, kad Buktininkai sudarė priimtina galimybę, jei naujokyną reikėtų skubiai atidaryti".²

Tačiau Apvaizdos buvo skirta kitaip, nepaisant T. Bley laiško (1929.1.10), kuris pageidavo atidaryti naujokyną Buktininkuose tą metų vasarą. Naujokynas, tiesa, buvo atidarytas, bet visai kitur.

Apie tą nelauktą ir laimingą posūkį T. Boegneris kalba neaiškiai, o T. Kipas užsirašė tik tiek: "Vakar tik atstovas, o šiandien advokatas Buktininkų iškeitimo į Pagryžuvį reikalu".³

Nesant kitų dokumentų, reikia remtis tuo, ką T. Kidykas prieš daugelį metų yra sakęs T. Krištanavičiui apie Buktininkų iškeitimą į Pagryžuvio ūkį. T. Kidykas tą įvykį gerai prisiminė.

Perėmę Buktininkus, tėvai jėzuitai nusiuntė į tą dvarą labai sąžiningą ir sumanų samdinį iš Bajėnų, vardu Kazimieras. Deja, jo pavardės niekas nebeatsimena. Taip pat niekas nebepprisimena, ar jam, ar G. Senn vienas stambus Buktininkų kaimynas pasakė turįs labai gražų dvaro centrą netoli Tytuvėnų, Pagryžuvį. Jei tėvai jėzuitai jam perleistų Buktininkus, jis mielai jiems atiduotų Pagryžuvį. Būtų gera ir vienam, ir kitam. T. Jėzuitai gautų patogų pastatą ir 75 ha žemės. Jis pats galėtų sujungti savo dabartinę nuosavybę su Buktininkais.

Išgirdę tą naujieną, balandžio 24 d. tėvai jėzuitai nusiuntė G. Senn į Pagryžuvį, kad viską nuodugniai apžiūrėtų. Pagryžuvius pralenkė jo svajones. Tai buvo pati patogiausia vieta naujokynui. Lydimi G. Senn, gegužės 2 d. į Pagryžuvį nuvyko T. Bley ir T. Boegneris. Kad nesukeltų jokių bereikalingų įtarinėjimų, tėvai važiavo apsirengę civiliniais drabužiais. T. Bley dėjosi esąs gydytojas, T. Boegneris jo draugas, o G. Senn buvo jų vertėjas. Kaip tyčia tomis dienomis Pagryžuvyje sunkiai sirgo vieno kumečio duktė, ir vargšė motina paprašė tą nelauktą "gydytoją" apžiūrėti jos dukte-

rį. T. Bley atsidūrė labai nemalonioj padėty, iš kurios jį išgelbėjo iškalbus G. Senn liežuvis.

Pagryžuvis jiems padarė labai gerą išpūdį, nepaisant, kad namai ir parkas buvo labai apleisti. Dar tą pačią dieną T. Kipui pasisėkė išsiderėti, kad nereikėtų ekstra primokėti už kiekvieną medį, kurių ten buvo daug. Gegužės 21 d. Pagryžuvį apžiūrėjo ir T. Kipas. Sugrįžęs namo, jis gavo T. Bley telegramą, kad gali keisti Buktininkus į Pagryžuvį. Sekančią dieną jis aplankė A. Smetoną ir, tarp kitko, painformavo prezidentą apie busimąjį naujo-kyną.

Atradę priimtina vietą, tėvai jėzuitai pradėjo rūpintis baldais ir pan., o birželio 19 d. T. Boegner ir kl. Kidykas išsirengė kelionėn. Kadangi Pagryžuvio namai buvo be durų ir langų, jie apsistojo laikinai Tytuvėnuose pas kanauninką Antaną Jančevskį.

T. Kidykas vaizdžiai ir gana smulkiai pasakojo, kokių tikslu buvo nusiųstas į Pagryžuvį ir kokią išpūdį jam padarė tas dvairo centras. Štai jo žodžiai: "Mokiniai jau buvo paleisti vasaros atostogų. Rengėmės ir mes, klierikai, vykti į Bajėnus. Rektorius T. J. Kipas pasišaukė mane ir prašneko maždaug tokiais žodžiais: "T. Boegneris su broliu Dreiseverdu ir pora kandidatų važiuos į Pagryžuvį pradėti naujokyno parengiamųjų darbų. Ar nenorėtum ir pats su jais drauge vykti? Tai būtų Jūsų atostogos. Padėtumėte T. Boegneriui su žmonėmis susikalbėti, valdžios įstaigose formalumus atlikti. Grįžtumėte atostogų gale rekolekcijoms".

Mielai sutikau ne todėl, kad vyresniojo pageidavimas yra kaip įsakymas, bet kad man buvo malonu pamatyti busimąjį naujokyną ir šiuo tuo prisidėti jam įkurti.

Kelionė, matyt, buvo tokia neįspūdinga, kad niečnieko iš jos nebepamenu.

Stotyje pasitiko Tytuvėnų parapijos vikaras su savo automobiliu (vokiškas, su sulankstomu stogu, bene iš pirmojo karo metų kariuomenei tarnavusi mašina). Viso-

je apylinkėje tik tas vienas vikaras turėjo automobilį.

Nusigabeno jis mus klebonijon, kur maloniai pasitiko kanauninkas Antanas Jančevskis. Jis buvo didelis Maironio draugas, ir mūsų poetas dažnai pas jį užsukdavo ar tai atostogų, ar šiaip pasisvečiuoti.

Kanauninkas davė visiems po kambarį, kurių toje klebonijoje buvo apstu, nes klebonija seniau buvusi pranciškonų vienuolynas ir turėjo daug celių.

Pavaišinęs gardžiais pietumis, kanauninkas drauge su vikaru tuo pačiu automobiliu nuvežė mus Pagryžuvin susipažinti su dabar mums priklausomu dvaru, jo pastatais, sodu, žmonėmis.

Dideliame parke ant upės kranto stovįs baltas pastatas iš tolo atrodė išpūdingai. Iš karto pagavo akį kairiame pastato gale storokas ir aukščiau stogo iškilęs bokštas. Patys rūmai stovi prie didžiulės apskritos aikštės arba parko, dabar, žinoma, baisiai apleisto, paversto laukine pieva. Žiūrint į rūmų priekį, vidurys turėjo du aukštus, o abeji šonai po vieną aukštą. Žiūrint iš priešingos pusės, nuo upelio, rūmai atrodė trijų aukštų per vidurį, o šonuose dviejų, nes rūsysis čia buvo iškilęs virš žemės ir turėjo kambarius, virtuvę ir t.t.

Atidžiau metus akį į pastatą, pirmasis geras išpūdis garuote išgaravo. Stoge didžiulės skylės, sienos kažin kada betinkuotos ir bedažytos. Languose maža sveikų stiklų. Pagrindinės durys užkaltos lentomis. Įėjus vidun, dvoktelėjo negardus pelėsių kvapas. Durys išlaužytos, grindys nešvarios, sienos sužalotos.

Belandant po pastoges ir kambarius, radosime žymių, karo metų pėdsakų. Čia gyvenę rusų ir vokiečių kareiviai paliko sienose įvairiausių užrašų ir visokių nešvarumų.

Išgirdę automobilio burzgesį, gyventojai subėgo pasižiūrėti, kas čia per ponai atvažiavo. Kai net kunigėliai išlipo iš automobilio, tai nustebo ir nedrąsiai sveikino. Buvo ir būrelis vaikučių. Jie visi gyveno rūmų rūsyje. Vėliau užėjęs, pamačiau jų nešvarą ir skurdą.

Tytuvėnų bažnyčia ir vienuolynas

Didžiulis, jaunas sodas buvo iššalęs per paskutinės ar priešpaskutinės žiemos nepaprastai didelius šalčius. Styrojo sausi obelų ir kriausių medžiai. Buvo iššalę ir retesni parko medžiai, atgabenti iš kitų kraštų. Parko vidury nemaža kūdra, bet irgi apleista. Buvę kadaise gražūs keleliai, altanos užžėlę, suoleliai supuvę. Reikės daug įdėti darbo, kol bus galima gyventi.

Nebepamenu, kelias dienas gyvenome ir nakvojome pas vaišingąjį prelatą. Bet vieną dieną T. Boegneris nusprendė, jog laikas jau apsigyventi savuose namuose.

Kadangi vagonas su mūsų baldais dar neatėjo, tai prisikimšome šiaudų maišus-čiužinius, prasivalę po kampą atskiruose kambariuose apsinakvojome, nors nei langų, nei durų dar nebuvo. Man teko kambarys antrame aukšte. Kai pirmą ar antrą

naktį pradėjo lyti, tai nebuvo galima rasti vietos, kurios nepasiektų iš lubų varvęs vanduo. Išskėčiau savo lietsargį ir taip pramiegojau.

Ryškiai prisimenu ir pirmuosius mūsų pietus. Atvykome iš Tytuvėnų po pusryčių. Atsivežėme ar kas padovanojo kiaušinių. Turėjome duonos, arbatos, stiklinių. Bet nei peilių, nei šakučių, nei šaukštelių, nei kėdžių, nei stalo, nei virtuvės... Man teko malonumas ir garbė sutaisyti viename antrojo aukšto kambaryje buvusią plytų krosnį ir išvirti pirmuosius pietus: kiaušinius su arbata. Vietoje stalo turėjome pusiau ap-lūžusias duris, kurių vieną galą padėjome ant palangės, o kitą galą ant kokių senų ožiukų. Kėdžių nebuvo, tai valgėme stati. Arbatai maišyti ir kiaušiniams valgyti iš sauso medžio nudrožiau menteles — kažką

panašaus į šaukštuką, tik plokščią. Kitus valgius paskui virė brolis Dreisewerdas, bet visą tą vasarą tarnavo mano suremontuota krosnis.

Pasiraitėme rankoves, pasikaišiojome sutanas ir kibome dirbti. Visų pirma švarintis. Kiek teko išnešti šiukšlių iš vidaus! Norėjom kuo greičiausiai įsirengti savo koplytėlę, kad nebereikėtų kasdien vykti į Tytuvėnus mišioms. Jei gerai pamenu, tai pirmąją koplyčią įrengėme dešiniajame rūmų sparne, viename kambaryje nuo upe-lio pusės. Altorius ir klauptukai atėjo iš Kauno. Ir didokas *Regina Societatis* paveikslas, pieštas bene dail. Mackevičiaus.

Į pirmąsias mišias priėjo pilna koplytėlė žmonių. T. Boegneris laikė mišias, o man teko malonumas pasakyti pamokslą. Temai naudojau altoriaus paveikslą, pagal jį aiškinau žmonėms, kas yra jėzuitai, kokius šventuosius regi paveiksle ir ką mes tuose rūmuose veiksime, ką žadame kurti. Prašiau jų pagalbos.

Žmonės mus nepaprastai užjautė. Ypač kai pamatė mus pačius, kunigus, savo rankomis dirbančius juodžiausius darbus. Vienas ūkininkas iš tolimesnio kaimo kasdien atsiųsdavo kibiriuką pieno. Kiti atnešdavo lašinių, mėsos, kiaušinių, miltų, bulvių, duonos. Gavome ir mišių stipendijų, bet mažai. Žmonėms buvo labai gaila, kad vienuoliai gyvena tokiaime baisiame lauže be durų ir langų.

Atvykus kun. Pranui Masilioniui su keliu aspirantų į brolius, švarinimosi ir tvarkymosi darbai ėjo sklandžiau. Nuvežiau į policiją užregistruoti visų gyventojų pasus. Tytuvėnuose "Vartotojų Draugijos" krautu- vėje norėjome pirkti visas mums reikalingas prekes, nes tai buvo lietuvių kooperatyvas. Bet daug kartų apvilti, negavę laiku prekių, turėjome kreiptis į Kelmės ir Tytuvėnų žydėlius, kurie greitai ir gerai patar- naudavo.

Apie vidurvasarį atvyko tikrasis Pagry- žuvio ūkvedys, T. Pranciškus Ksaveras

Jonas Kidykas, S.J., bendrabučio vedėjas 1928-1929 m.

Jung. Jis buvo vokiečių armijos karininkas pirmajame pasauliniame kare. Buvo gyvo būdo, šnekus, bet labai įtaringas. Jis manė, kad čia visi žmonės vagys. Todėl labai viską saugojo, naktimis kėlėsi viską tikrinti. Vienas tokių patikrinimų jam vos nepasibaigė kulka kaktoje. Vieną vakarą jis pastebėjo daržinėje dobilų prikrautą vežimą. Tuoj įtarė, kad buvęs to dvaro ūkvedys nori dobilus pavogti. Todėl tą vakarą, mums nieko nesakęs, pasislėpė netoli daržinės ir stebėjo, kas bus. Gal apie vidurnaktį tikrai atėjęs ūkvedys, pasikinkęs vežimą porą arklių ir išvažiuavęs laukų keliu. T. Jung sekė, norėdamas žinoti, kur jis važiuosias. Pavažiavęs kilometrą šviesioj mėnesienoje, sukosi dešinė. Norėdamas užbėgti vežimui už akių, T. Jung movė tiesiai per dirvas, šaukdamas "štok", "štok". Vežikas išsigando, režė arkliams botagu, pasileido risčia ir ėmė rėkti visa gerkle: "Gelbėkit, gelbėkit". Prie kito pasukimo stovėjo namukas. Išbėgo iš jo vyras ir paleido šūvį T. Jung pusėn. Tas atgal bėgti, kiek kojos neša. Parbėgo namo susipurvinęs, apsidraskęs. Ūkvedžio už rankos vis dėlto nenuvėrė. Kitą dieną man visą nuotykių papasakojo.

Rūmuose, kumečių apgyventuose kambariuose, buvo daug blakių ir tarakonų. Jie greitai suuodė ir mus. Todėl pradėjo gana dažnai lankytis. Vieną vakarą, kalbant litaniją, žiūrime — visa virtinė tarakonų traukia iš gretimo kumečių kambario į mūsų koplyčią. Na, ir pradėjome savotišką šokį nuo vieno tarakono nugaros ant kito. Paskui teko grindis vandeniui mazgoti. T. Masilionis taip pabūgo, kad nebegalėjo pakelti minties, jog tarakonai gali įlisti į tabernakulį ir suėsti Švenčiausiąjį. Kadangi nebuvo vatos, tai jis išsitraukė švarią nosinę, suplėšė į kaspinėlius ir jais užkamšė plyšius aplink dureles. Tai darė jis kiekvieną rytą ir vakarą.

Rūmų remontą pradėjome nuo stogo. Dėjome baltos skardos stogą. Mūro darbam reikėjo nemažai kalkių. Man teko važiuoti dviračiu į Lyduvėnus, kur buvo kalkių degykla. Užėjau pas kleboną pasiteirauti,

kur ji yra, kiek kaštuoja kalkės ir t.t. Jis mane, jauną klierikėlį, priėmė kaip poną, pavaišino šaltibarščiais, davė gerų patarimų ir išlydėjo.

Kadangi nė vienas mūsų tėvų ir klierikų Kaune nebuvo matę Pagryžuvio, ir mes neturėjome foto aparato, tai vieną sekmadienį, atsisėdęs po dideliu medžiu prieš rūmus, ėmiau juos piešti. Pastebėjau, kad mano piešinys buvo gana tikslus".

Tikslus buvo ne tik paveikslas, bet ir busimojo naujokyno vaizdas. Tą vaizdą papildė T. Povilas Boegneris kitomis įdomiomis smulkmenomis. "Pagryžuvio dvaras su dideliu mūriniu namu ir gražiu parku", taip rašė jis 1932 m. savo broliams Vokietijoje, "yra prie Gryžuvos upelio, miškuotoje apylinkėje. Iki geležinkelio stoties tik 2 km. Kadangi žemė pakili ir visur yra daug miškų, šioji apylinkė laikoma viena sveikiausių Lietuvoje. Į Tytuvėnus atvažiuoja kasmet daug vasarotojų. Iki garsiosios Šiluvos šventovės yra 13 km.

Buvęs ponų namas yra 52 metrų ilgu. Jis pastatytas labai gražioje vietoje ir turi tris aukštus. Be to, yra ir ūkiui skirtų pastatų. Žemė yra derlinga. Dvaras turi 75 ha. Keli hektarai skirti miškui ir pievai.

1928 m. birželio 19 dieną į Pagryžuvį išvyko T. Boegneris ir kl. Kidykas. Birželio 20 d. atvažiavo Br. Dreisewerdas ir du postulantai. Pernakvoję Tytuvėnų klebonijoje keletą naktų, birželio 24 dieną galėjome apsigyventi jau Pagryžuvyje antrame aukšte. Kitą namų dalį užėmė nuomininkas ir kelios šeimos. Pradžioje gyvenome skurdžiai. Ilgai neturėjome nei kėdžių, nei lovų. Dideles langų skyles uždengėme lentomis arba popieriais. Nuo birželio 25 d. turėjome didelę koplyčią. Prieš savaitę joje žmonės dar šoko. Antrą sekmadienį susirinko daug žmonių į mišias. T. Kidykas sakė pirmąjį pamokslą. Apylinkės žmonės buvo draugiški. Taip pat ir namų gyventojai. Kaimynai mus aprūpindavo maisto produktais.

Pirmasis mūsų uždavinys buvo įrengti kambarius, kad rugsėjo mėnesį būtų galima pradėti naujokyną. T. Jung, kuris atvyko liepos mėn., ir Br. Dreisewerdas turėjo

daug darbo. Pradžioje mes gyvenome su 40 svetimų žmonių (nuomininku ir 9 šeimomis) antrame aukšte. Koplyčia buvo žemai. Rytų sparne gyveno nuomininkas, vakarų — šeimos. Kai 1929 m. rugsėjo 15 dieną buvo atidarytas naujokynas su 6 naujokais klierikais (jų tarpe buvo 1 kunigas), 4 broliais naujokais ir S postulantais, viskas dar atrodė skurdžiai ir vargingai".⁴

1. Kipp, Litauen, 22 p.

2. Mitteilungen, 1932 m., 23 p.

3. Kipp, Litauen, 47 p.

4. Mitteilungen, 1932 m., 334 p.

VILNIŲ APDAINAVĘS POETAS

JONAS MIŠKINIS

Kiekviena kultūringa tauta savo būsimąjį gyvenimą tvarko ne tik pagal naujai susidarančias aplinkybes, bet stengiasi dar surasti atramos taškų praeityje, semtis stiprybės iš praeities. Toji stiprybė yra tautos istorijoje, papročiuose, tradicijose.

Mūsų tautos praeitis yra garbinga, didinga jos istorija, būdingos tradicijos. Tad ir dailioji lietuvių literatūra, naudodamasi ta medžiaga, stengiasi sukelti lietuvių širdyse didesnę meilę ir pagarbą Lietuvai. Kaip tik dėl to nemaža mūsų literatūros kūrinių, liečiančių senovę, pasižymi stipria dvasia ir forma. Pvz. Krėvės "Šarūnas ir Skirgaila", Pietario "Algimantas" niekad nepasensta, yra įdomūs skaityti ir skatina lietuvių siekti didžiųjų dvasinių vertybių. Tad čia ir iškyla klausimas, ar mūsų dailioji istorinė literatūra gali duoti tautinį idealą. Atrodo, kad atsakymas turėtų būti teigiamas.

Didysis Lietuvos poetas, mūsų tautos dainius prel. Tonas Mačiulis-Maironis buvo didelio talento asmenybė. Jis mums paliko labai daug įvairios kūrybos: poezijos, dramų, poemų, baladžių. Iš Maironio kūrinių veržte veržiasi tautinis idealas. Tur būt, kūrybiškiausias ir poetiškiausias jo kūrinys yra "Pavasario balsai". Maironis buvo nuo-

lat bemaštas ir gyvenimo reiškinius gyvai atjaučias žmogus. Dėl to jis ne kartą rimtai susisielodavo, nors buvo pašauktas gaivinti tautoje pasitikėjimą ir šviesesnio rytojaus troškimą. Tos poeto nelinksmos nuotaikos visuomet būdavo įveikiamos ryžto ir vilties tautos ateitimi. Maironis, jo paties žodžiais tariant, "patsai ramumo nepažinęs, kitiems išganymą nešė".

Maironio "Pavasario balsai" — tai daugiausia lyriški eilėraščiai, kuriuose dainius išreiškia savo mintis ir pergyvenimus. Tie pergyvenimai nėra vienodi. Čia randama ir savo asmens bei kūrybos apibūdinimų, ir karščiausios tėvynės meilės apraiškų, ir graudžių senovės prisiminimų, ir filosofinių minčių santraukų. Jis vaizdžiai dėkoja Visagaliui už jam suteiktas dvasines gėrybes, tarp kurių pamini ir poeto talentą. Labai nuoširdus yra jo pasisakymas apie tai, kas iš viršaus dažnai nėra matoma, bet giliai širdyje užslėpta:

Žmonės spėja iš veido ramaus,
Būk man rožėmis klojas takai;
Na... ir laimės pavydi, vaikai!
Bet ar saulė kitaip betekėtų.
Nors jie pragarą mano regėtų?

Toliau tame pačiame eilėraštyje Maironis atskleidžia tikrąjį savo dvasios kūrybinį ir kasdieninį būvį:

Nerimstanti ieško dvasia
To, kas dora, gražu ir kilnu;
Žiba ašaros man akyse
Apsigavusiam mielu sapnu;
Bet ant žemės ieškot idealo —
Tai vien troškulį kęsti Tantalo.

Karšta tėvynės meilė — tai Maironio poezijos pagrindas. Sunku įsivaizduoti kitą dar karščiau Lietuvą mylinčią širdį. Jeigu jis būtų buvęs ne kunigas, bet karys, tai mes jį minėtume ne vien kaip dainių, bet ir kaip karžygį. Kad jis ir nedalyvavo kovose už Lietuvos laisvę su ginklu rankose, bet savo daina įžiebė mūsų savanoriams, kariams, šauliams ir partizanams ryžtą bei pasiaukojimą. Maironis drąsiai galėjo sakyti savo numylėtai Lietuvai:

Jau niekas tavęs taip giliai nemylės.
 Kaip tavo nuliūdęs poeta!
 Ar kas ir kančių pakelti galės
 Tikrai dėl tavęs, numylėta?
 Kiek ašarų jam išriedėjo graudžių,
 Kiek syk kaip žvaigždė sidabrinė
 Per kiauras naktis nesumerkė akių.
 Kaip uždegei jauną krūtinę!

O ko gi poetas taip sielvartavo, kad naktimis nesumerkė akių? Jam buvo grau-
 du ir neramu, jaučiant savo jėgų tariamąjį
 silpnumą, lyg nebūtų suradęs tautos dvasiai
 gaivinti tikrojo kelio. Tad matydamas,
 kad tikrąją tautos dvasią turėjo senovės
 lietuviai, jis sakosi norįs "prikelti nors vieną
 senelį iš kapų milžinų ir išgirsti nors vieną,
 bet gyvą žodelį iš senųjų laikų!"

Maironis be paliovos skundėsi rusų prieš-
 pauda, varginusia mūsų tautą. Dar spau-
 dos draudimo laikais pasigirsta jo "Jauni-
 mo daina", šaukianti visus imti "arklą,
 knygą, lyrą ir eiti Lietuvos keliu" su viltimi
 į skaisčią Lietuvos ateitį, nes iš miego pri-
 keltos tautos niekas neįstengs užmigdyti
 ar pavergti:

Nebeužtvenksi upės bėgimo.
 Norint tekėtų ji pamažu;
 Nesulaikysi naujo kilimo,
 Nors jį pasveikint tau ir baisu.

Maironis mokėjo išreikšti gyvybinius
 mūsų tautos siekimus savo idėjiniais eilė-
 raščiais. Tam tikslui buvo paskirta jo anuo-
 metinės poezijos didžioji dalis, kuri giliai
 įsmigo į lietuvių širdis ir dabar tebeskam-
 ba gražiomis dainomis.

Ugningais žodžiais jis įrašė ir Vilniaus
 vardą į lietuvių literatūrą. Maironis yra
 pirmasis didelio masto lietuvis poetas, iškė-
 lęs Vilniaus problemą visu platumu. Jis at-
 kūrė didingą Vilniaus praeities vaizdą:

Antai pažvelki! Tai Vilniaus rūmai
 Dunkso tarp kalnų plačiai!
 Naktis jį rūbais, tamsiais kaip dūmai,
 Dengia! Jis miega giliai!
 Kame tas garsas, kuriuo skambėjai?
 Kame galybė ir pranokėjai?

Vaikas neturi apetito

B. Ambrozaitienė

Vaikas nevalgo ... Vaikas mažai val-
 go ... Vaikas negeria pieno... Vaikas ne-
 mėgsta sriubos... Su tokiais nusiskundi-
 mais dažniausiai kreipiasi motinos į vaikų
 gydytojus.

Kas nežino, kad augančiam vaiko orga-
 nizmui maistas yra svarbu. Noras valgyti,
 apetitas kaip tik ir yra vaiko sveikatos
 požymis.

Jei vaikas praranda apetitą, purtosi ir
 nenori valgyti įprasto maisto, yra pagrindo
 įtarti, kad jis nesveikas. Tokiu atveju reikia
 stebėti vaiko nuotaiką, matuoti temperatū-
 rą ir nedelsiant iškviesti gydytoją. Jei vai-
 kas karščiuoja, negalima prievarta kišti
 maisto. Kol gydytojas atvyks, reikia tenkin-
 tis skystu maistu, o suviduriavusiam vaikui
 tegalima duoti tik pasaldinto virinto van-
 dens.

Staigus apetito netekimas, didelė tempe-
 ratūra gali būti infekcinės ligos pradžia.
 Stipresnis maistas tokiais atvejais gali pa-
 kenkti. Nieko neatsitiks, jei vaikas, sunkiai
 susirgęs, vieną kitą dieną pabus nevalgęs.
 Gajus vaiko organizmas pasveikęs bema-
 tant atgaus jėgas ir išlygins prarastą svorį.

Ne tik infekcinės, bet ir kitos ūminės li-
 gos, pavyzdžiui, plaučių uždegimas, skran-
 džio kataras, kepenų ir žarnų ligos, kartais
 ir smarkesnis viduriavimas gali laikinai at-
 imti vaikui norą valgyti.

Pasitaiko, kad po persirgtos sunkios li-
 gos vaikas blogai valgo ištisas savaites ar
 net mėnesius. Čia jau tikrai reikia motinai

susirūpinti, nes ilgesnį laiką stokodamas maisto, vaiko organizmas gali labai nusilpti. Motina turi palaikyti ryšius su gydytoju, kad šis dažnai tikrintų vaiko sveikatą. Po sunkių infekcinių ligų kartais organizmą vargina lėtinio pobūdžio komplikacijos, pavyzdžiui, lėtinis plaučių uždegimas, virškinamojo trakto sutrikimai, tuberkuliozės procesas.

Lėtinės ligos paprastai reikalauja ilgesnio gydymo. Tačiau vieni vaistai čia mažai gali padėti. Reikia stiprinti visą organizmą, tada ir liga greičiau pasiduos. Gydytojas, jei reiks, skirs apetitą skatinančių vaistų. Tačiau jokiais vaistais, netgi žolelėmis, piktnaudžiauti negalima. Be gydytojo patarimo neduokime vaikui nieko, netgi metėlių arbatos! Pirmiausia reikia ištirti, kodėl vaikas neturi noro valgyti.

Gydytojų pediatrių praktika rodo, kad anaipol ne vien tik ligos ir negalavimai yra blogo vaikų apetito kaltininkai. Neretas atvejis, kai vaikai visai sveiki, taisyklingai vystosi, gerai auga, o kai ateina laikas valgyti, prasideda "karas". Motina iš pradžių meilinaisi vaikui, įkalbinėja, kad skanu, ragauja pati ir kitiems duoda, aiškina, kad valgyti reikia, kad nevalgydamas vaikas neaugs, o vaikas spiriasi, ožiuojasi, vis "ne!" ir "ne!"

Teko matyti 4 metų vaiką, kuris kiekvieną kartą, vos išgirdęs virtuvėje tarškinant lėkštelėmis ar šaukštais, su užsispyrusio ožiuko išdidumu iš lėto pareiškia: "O aš nevalgysiu!"

Čia kalta perdėta, neišmintinga ir nežinanti ribų motinos meilė, kuri tenkino visas vaiko užgaidas! Nuolatiniai motinos prašymai, raginimai, įkalbinėjimai, kad vaikas valgytų, pažadai nupirkti koki žaisliuką, kad vaikas suvalgytų sriubos lėkštę, o vėliau netgi užmokestis pinigais už kiekvieną kąsnį, — visa tai kalte įkalė vaikui, kad valgydamas jis daro tėvams ar močiutei malonę, o nevalgydamas jis gali kitus "pašokdinti".

Tokiam vaikui reikia ne gydytojo, o gerio pedagogo rankos. Pati motina čia beveik bejėgė. Nuo pat mažens ji pasuko vaiko

auklėjimą netikusia linkme. Užsispyrimas nevalgyti tapo vaikui įpročiu, o motinai — tikra kančia. Geriausia išeitis — atiduoti vaiką kokiam mėnesiui į vaikų darželį, o pačiai motinai visai nesikišti į vaiko maitinimo reikalus. Patyręs pedagogas savo ramia ir tvirta laikysena, netgi be griežtumo priemonių, atitaisys motinos klaidą, nes vaikas matys visų kitų draugų pavyzdį.

Yra dar ir kitokių blogo apetito priežasčių. Pažiūrėkime į vaikus viešose vietose — kinuose, teatruose, gatvėse, aikštelėse, traukiniuose, autobusuose. Atrodo, lyg jiems namie valgyti neduodama. Visi su kąsniu: kas riestainį, kas saldainį, kas bandelę ar sviestainį, kas riešutus, obuolius kremta, ledus valgo... Išbėgo vaikas žaisti, o močiutė tuoj pro langą: "Algiuk, va, dešros gabaliuką, suvalgyk!" Taip vaikui ištisą dieną vis kaišiojama, ir, žinoma, ne sausa duona, o maistingi dalykai: mėsa, sūris, pyragaičiai... Tad ko čia stebėtis ir skųstis, kad, susėdus šeimai prie stalo, vaikas vos palaizo, niekada stipriau nepavalgo. O jeigu dar prieš pat valgį duodama saldumynų, tai vaikui nei sriuba, nei mėsa nelenda.

Jei norime, kad vaikas su apetitu valgytų prie stalo, nekaišiokime jam be tvarkos maisto.

Vaikas gali prarasti apetitą ir dėl per daug nuobodus maisto. Maži vaikai, nesulaukę metų amžiaus, gali prarasti apetitą, jei motinos jiems duos tik pieno ir miltinių patiekalų. Užtenka nors kelis kartus pavalgydinti vaiką mėsos ar daržovių sulčių, ir vaiko apetitas pagerėja.

Negerai, kad vaikas iš karto daug prisikemša, ypač riebaus kondensuoto maisto — sviesto, grietinėlės, riebių ir saldžių pyragaičių. Per sočiai ir per gausiai maitinamas vaikas taip pat gali prarasti apetitą.

Kad apetitas būtų geresnis, reikia vaikui kasdien sudaryti sąlygas pakvėpuoti grynu oru.

Patirta, kad sunkesnėse materialinėse sąlygose augantys vaikai, tegaunantys tik paprastą maistą ir nepersisotinantys, paprastai, jei tik neserga, visada turi gerą apetitą.

Hipių kultas - nesubrendimas

Pranys Alšėnas

Nūdieniam pasauli ryškus jaunuolių apsilėidimas, netvarkingumas, palaidumas ir kitokios partizaniško sukilimo apraiškos prieš vyresniąją kartą, be abejo, kelia daug rūpesčių tėvams ir auklėtojams, kurie nori matyti visai kitokius savo vaikus ir auklėtinius.

Toronte yra pagarsėjęs priemiestis Yorkville, kur yra vadinamųjų hipių lizdas. Apie tą lizdą neseniai buvo spaudoje paskelbtas atitinkamas pranešimas su ilgesnio tyrinėjimo duomenimis, iš kur matyti, kad hipių kultas yra ne kas kita, kaip tik jaunuolių nesubrendimo reiškinys.

Yorkvilėje ir kituose hipių centruose (tiek Kanadoje, tiek ir JAV) jų gyvenimo būdas yra degraduotoji kultūra, alkoholizmas, narkotikų naudojimas, palaida meilė ir kitos negerovės: tinginiavimas, nesimokymas, nesiruošimas jokioms profesijoms ir aplamai gyvenimui.

Minėtą pranešimą po ilgesnio tyrinėjimo paskelbė "The Alcoholism and Drug Addiction Research Foundation of Ontario". Kaip spaudoje rašoma, šis pranešimas pateikęs keletą staigmenų policijai ir kitiems, kurie pažįsta Yorkvilę ir rūpinasi ten susimetusių jaunuolių liūdna ateitimi. Skaitantiems tą pranešimą pagrindinis netikėtumas buvo labai mažas tų vadinamųjų hipių skaičius Yorkvilėje, kurie buvo ir tebėra skirtingi nuo tų, kurie ten lankosi tik savaitgaliais, nuo motociklistų ir nuo vadinamųjų "greasers", t. y. išsitepusių plaukus

kažkokiais riebalais. Tikrųjų hipių tenai esama ne daugiau kaip 300. Kai kas net iš gerai pažįstančių jų gyvenimą tvirtina, kad dabar jų ten yra dar daug mažiau — gal mažiau negu 100.

Dėl hipių "populiarumo" ir gausaus jų lankymo, ypač savaitgaliais, pranešimas kaltina spaudą, kuri per daug ir per gražiai rašanti apie hipius, apie jų gyvenimą ir susidariusį, jei taip galima pavadinti, "hipių kultą". Daugumas hipių Yorkvilėje pasilieka neilgai, daugiausia iki trejų metų. Jeigu kuris nors gauna pastovų darbą arba ruošiasi vesti, o mergaitės, jeigu tampa nėščios, tuojau pranyksta iš Yorkvilės. O kai kurių ir šiaip sąžinė bei protas atsibunda nuo ten susimetusių jaunuolių nusikaltimų ir kitų nepadorių veiksmų. Tokie tuojau pranyksta iš tos grupės ir susiranda vietą normalių žmonių tarpe.

O kokie jaunuoliai ten daugiausia susimeta? Dažniausiai asmenys be jokių talentų, niekad nieko gero nepadarę ir nepasiekę. Nors jie ir galvoja esą dailininkai, muzikai ir net rašytojai ar poetai, bet tose srityse iš tikrųjų jie nieko nėra pasiekę. Dažnas jų su savimi nešiojasi knygą ar net kelias knygas, deja, tų knygų jie niekad neskaito. Sakoma, kad jie domisi rytų religijomis, bet tas jų domėjimasis yra labai paviršutiniškas.

Hipių "sukilimas" prieš tėvus ir visuomenę esąs lyg sapnų padariny, prisiskaičius įvairių knygų ir brošiūrų. Tai nieko bendra neturi su tais "sukilimais", kurie organizuojami universitetuose.

Yorkvilės prekybininkai iš to hipių sąjūdžio gauna pelno. Jie ten yra įsteigę muzikos klubus, atidarę krautuves, parduodančias hipiško meno kūrinius ir t.t. Vėlyvesnieji hipių stiliaus produktai yra hipiški drabužiai, įvairi pigi ornamentacija ir pop menas, pasidaręs gana pelningas. Ten pardavinėjami haliucinaciniai narkotikai: marijuana, hašišas, LSD, metedrinas, meskalinas ir psichadeliškieji grybai. Bet labai maža čia naudojama heroinas, kokainas ir kt.

Nors kai kam iš šalies galėtų atrodyti, kad ten susirinkę jaunuoliai yra labai vie-

ningi "sukilėliai" prieš šių dienų visuomenę, įstatymus, tėvus ir auklėtojus, bet iš tikrųjų taip nėra. Tarp tų minėtų keturių grupių (hipių, motociklistų, "greaserių" ir savaitgalinių lankytojų) tos vienybės beveik visai nėra.

Motociklistų gengės nariai, kurie savo skaičiumi toli pralenkia hapius, visiems daro brutalų išpūdį. O tie "greasers" tai daugiausia yra jauni kriminalistai, kurie, išsitemę kažkokiais riebalais plaukus, stengiasi tik apgauti ir apvogti hapius bei savaitgalinius lankytojus. Hapiai daugiausia vartoja narkotikus, o motociklistai ir "greasers" — alkoholį. Hapiai alkoholį laiko pavojingu ir įpratiman vedančiu gėrimu. Jų manymu, alkoholį vartoja tik tas pasaulis, prieš kurį jie kovoja. Narkotikai jiems yra labai patogūs dar ir dėl to, kad jų reikalingi tik labai maži kiekiai ir čia labai lengva jų gauti. Kai kurie hapiai, vadinamieji "pushers", iš to tik ir gyvena. Jie vyksta į JAV ar kitur, kur gauna narkotikų žemesnėmis kainomis, o čia juos pargabenę brangiau pardavinėja.

Seksualinis gyvenimas hapiams yra pasidaręs labai įprastas, neturįs jokių paslaptčių, bet jeigu kuris nors labiau susidraugauja su viena mergaite ir galvoja apie vedybas, tuoj pranyksta iš Yorkvilės.

Savaitgaliniai lankytojai tai yra tie, kurie sunėša ir suvežą Yorkvilės pinigų ir pridoda tam kampeliui spalvingos nuotaikos. Jie atvyksta iš Toronto ir priemiesčių, ieškodami draugystės, meilės ir narkotikų. Jie, nors ir nenuolatiniai Yorkvilės gyventojai, mėgsta apsirengti hapių drabužiais, apsikabinėti pigiais medaliais ir pan. Mergaitės apsirengusios psichadeliskais drabužiais.

Motociklistai yra organizuoti maždaug kariškais pagrindais ir drausme. Jie savo "kicks" gauna iš alkoholio ir iš pamišėliško važiavimo motociklais. Jų tarpe yra ir vyrų, ir mergaičių.

Kai kurie Yorkvilės gyventojai turi laikinus darbus ir užsidirba pragyvenimui, bet daugumas pragyvena iš vagysčių.

Tad gyvenimas hapių stovykloje tikrai yra liūdnas ir nepatrauklus.

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S.J.

Patarėjas — PROF. PETRAS JONIKAS

KAI KURIOS NEVARTOTINOS SVETIMYBĖS (BARBARIZMAI)

Nė viena kalba negali apsieiti be tarptautinių žodžių, paprastai kilusių iš graikų ar lotynų kalbos, ir mes, lietuviai, jų nemaža vartojame, pvz. *filosofija, kultūra, mašina, revoliucija* ir kt. Šalia tų tarptautinių vartotinių žodžių yra į mūsų kalbą įsibrovusių ir tokių svetimybių, kurios mums visai nereikalingos, nes turime ir savo kalboje toms sąvokoms gerus atitikmenis. Ypač mūsų šnekamojoje kalboje neretai pasitaiško išgirsti iš kaimyninių kalbų pasiskolintų, visai mums nereikalingų žodžių. Čia vėl alfabetine tvarka suminėsime tokius dažniau nugirstus žodžius ir po brūkšnio duosime lietuviškąjį atitikmenį.

Abzacas — pastraipa,

ale — bet.

apart — be.

Bačka — statinė.

baika — juokas, pokštas, išdaiga,

bantas — kaspinas,

biskis — truputis.

blūdyti — kliedėti, klaidžioti, pamišiam klajoti.

britva — skustuvas.

brudas — blogas, biauzybė, nešvarybė.

bujoti — augti, klestėti, vežėti,

bulkutė — bandelė, bandutė.

Chlamas — šlamštas.

Daboti — prižiūrėti,

dežuruoti — budėti,

diktas — tvirtas, stiprus, pilnas.

Fainas — geras, mandagus, puikus, išauklėtas.

falšyvas — netikras, klastingas, melagingas.

Geradėjas — geradarys.

Išmiera — dydis, mastas, matmuo, išmatavimas.

Kačerga — pagaikštis, žarsteklis,

kalnierius — apykaklė,

kolioti — plūsti, koneveikti,

kudlotas — gauruotas.

Lelijavas — lelijinis, šviesiai violetinis.

Markutė — ženklelis,

mažu — gal, gal būt.

musėt — tur būt.

Nachalas — akiplėša,

neboti — nepaisyti, nepabūgti.

Paliuosuoti — atleisti,

papkė — aplankas,

plėmas — dėmė.

ploščius — apsiaustas, lietpaltis, skraistė.

priklus — nemalonus, nesmagus.

Rėdytis — rengtis, taisyti, puošti,

retežis — grandinė.

ružavas — rožiškas, rožinis, rožės spalvos.

Sosiska — dešrelė.

Šnapsas — degtinė,

šniūras — virvelė, raištis,

šposas — pokštas, išdaiga,

štuka — vienetas, gabalas; juokas, pokštas.

Tašė — rankinė.

terioti — niokoti, siaubti, naikinti.

trusikai — kelnaitės, glaudės, trumpikės,

tušinti — troškinti.

Varsa — spalva.

vyšniavas — vyšninis, vyšnių spalvos.

Zovada — šuoliais.

Ženyti — vesti, tuoktis,

žiurstas — prijuostė, prikyštė.

KAI KURIE NETEIKTINI DARINIAI

Apystova (rus.) — padėtis, sąlyga. Pvz.: Kaip ir reikėjo tikėtis, susidarė nemalonus apystovas (=nemaloni padėtis). Norint tai suprasti, reikia ištirti visas apystovas (=visas sąlygas).

atsinešimas (rus.) — požiūris, rūpestingumas. Pvz.: Toks nerūpestingas mokinių atsinešimas (=požiūris) į pamokas dabar yra dažnas reiškinys.

Gerbūvis — gerovė. Pvz.: Reikia daugiau pasirūpinti žmonių gerbūviu (=gerove).

Lygsvara — pusiausvyra. Pvz.: Mes turime išlaikyti dvasinę lygsvarą (=pusiausvyrą).

Obalsis — šūkis. Pvz.: Koks yra jūsų organizacijos obalsis (=šūkis)?

Parėdymas — įsakymas, paliepimas, nurodymas. Pvz.: Švietimo ministro parėdymu (=įsakymu) mokslas turi prasidėti rugsėjo pirmąją.

pasėka — pasekmė, padarinys, rezultatas. Pvz.: Štai jums akivaizdi tokio auklėjimo pasėka (=pasekmė, padarinys, rezultatas). Čia reikia ypač atkreipti dėmesį, kad vietoj dėl to nevartotina to pasėkoje ar to pasekmėje. Pvz.: To pasėkoje (=dėl to) kilo didelis susijaudinimas.

poreikio negalima tapatinti su reikalu. Pvz.: Iš kilo poreikis (=reikalas) skubiai važiuoti į miestą. Poreikis reiškia "pareikala-vimą, reikmenį, interesą", pvz.: Ne visada galima patenkinti žmogaus poreikius.

pramatymas — numatymas. Pvz.: Šio įvykio ankstyvesnis pramatymas (=numatymas) būtų apsaugojęs nuo nelaimės. Pramatyti reiškia "pradėti matyti, praregėti".

Sąstatas nevartotinas sudėties vietoje. Pvz.: Dalyvių sąstatas (=sudėtis) tautybių atžvilgiu buvo labai įvairus (=įvairi). Žaidėjai išbėgo į aikštę tokiam sąstate (atokiaus sudėties). Žinoma, žodis sąstatas gali būti visai geras, jeigu jis vartojamas savo vietoje, pvz.: Didžiuliai prieš traukinių sąstatai buvo pastebėti stotyje.

skaitliukas — skaitiklis. Skaitliukas yra padarytas iš veiksmažodžio *skaitliuoti* (=skaičiuoti), todėl bendrinėje kalboje nevartotinas.

Gerbime ir branginkime kalbą, nes ji žmogų išskiria iš kitu tvariniu, kurie gyvena, bet nemoka kalbėti.

JESUS CHRIST SUPERSTAR

Gal viena iš pačių sunkiausių temų pavaizduoti filme yra religinė tikrovė, ypač Kristaus gyvenimas. Čia reikia antgamtę perteikti gamtinėmis priemonėmis, dievybę pavaizduoti žmogaus jėgomis. Nelengva ekranan perkelti šventumą, kad jis neatrodytų naiviai, o Kristaus gyvenimo vaizdavimas filme susiduria su ypatingomis problemomis— kaip perteikti Dievo-Žmogaus kančią ir mirtį.

Daugelio šių problemų sprendimą sau palengvino naujasis filmas „Jesus Christ Superstar“, pradėdamas vaizdu, kaip aktoriai keliauja į Palestiną suvaizdinti Kristaus istorijos. Tuo žiūrovui norima pabrėžti, kad jie neturi užsimojimo ekrane perteikti šimtaprocentinę tikrovę, o nori tik duoti Kristaus gyvenimo ir mirties vaidinimą. Tokiu būdu filmo gamintojams lieka daugiau laisvės.

Turėdami prieš akis dabarties žmogų, filmo aktoriai čia perteikia Kristaus gyvenimo ir mirties vaizdus moderniam žmogui priimtinesnėmis priemonėmis. Čia skamba džiazo muzika, gausiai įvesta baletu, net rieda tankai, tarškia lėktuvai, lyg užakcentuojant, kad Kristus buvo gyvas ne tik prieš porą tūkstančių metų, bet ir dabartiniais moderniosios technikos laikais. Kai kas iš Kristaus sargų net ir automata po pažastim pasispaudęs, lyg norėdamas pasakyti, kad prievatra buvo atgrasi anais laikais, kaip ji tebėra tokia ir mūsų dienomis.

Filmas visų pirma patraukia dėmesį savo labai ryškiomis nuotraukomis iš Izraelio ir labai ginčijamos Jordano teritorijos į vakarus nuo Jordano upės. Net amerikiečių spauda tuos filmų vaizdus vadina jaudinančiais. Filmuotojas Douglas Slocombe vertas pagyrimo. Kritikai šiltai atsiliepia ir apie muziką, sukomponuotą Andrew Lloyd Webber ir Tim Rice,

nors ne visi dalykai patiks tiems, kurie nemėgsta modernių džiazinių melodijų.

Filmo režisierius Norman Jewison yra parodęs daug išradingumo ir sumanumo, pats idėjęs nemažai pastangų ir į scenarijaus paruošimą drauge su Melvyn Bragg.

Filme dalyvauja apie 40 jaunų žmonių. Kristaus vaidmeniui parinktas Ted Neeley. Jo vaizduojamas Kristus išeina per daug žmogiškas, net su sentimentalėmis scenomis, dalyvaujant Marijai Magdalenai (Yvonne Eliman). Nors jis stebuklingai gydo, uždedamas rankas, tačiau šiaip filme jis daugiau išskyla iš žydų siekimo susilaukti vado, kuris juos išlaisvintų iš romėnų. Net ir dialoguose vaizduojamas Kristus vietomis yra labai ribotai žmogiškas. Tačiau pati sunkiausioji mirties ant kryžiaus scena labai išpūdingai perteikta ir ilgai pasilieka akyse bei mintyse.

Pelnyto pagyrimo susilaukia Carl Anderson Judo vaidmenyje. Girdėti nepasitenkinimai iš negrų, kad šiam vaidmeniui buvo parinktas jų rasės žmogus. Gali jis būti laikomas negru, o gal tik tamsios spalvos Centro ar Pietų Amerikos gyventoju, bet šiame vaidmenyje jis atkreipia visų dėmesį stipria vaidyba ir nežadina rasinės neapykantos. Gal tik Judo pasikėlimo scena, ilgiau užtęsta, išeina pernelyg slegianti.

Žydai nusiskundžia, kad filme yra antisemitizmo. Tiesa, žydų kunigai yra ryškiai neigiami tipai, nesulaikomai siekia Kristaus mirties. Bet, antra vertus, juk iš žydų susidarė ir toji filme gyvai atvaizduotoji minia, kuri taip triumfališkai sutiko Kristų, įjojančią ant asilaitės į Jeruzalę. Tad filmo gamintojus būtų sunku apkaltinti antisemitizmu.

Neieškant šimtaprocentinės istoriškos tikrovės, o siekiant tik perteikti Kristaus dramos ir tragedijos religinį išpūdį, ir paskutinė vakarienė atvaizduota vykstant ant pievelės. Daugelis apaštalų — blankoki. Moderniam žmogui pataikaujant, įvestos balerinos su iškirptais drabužiais per juosmenį. Jos nėra nepadorios, bet labiau išblaškančios, o ne sustiprinančios išpūdį.

Vis dėlto atmintina, kad filmas siekia perteikti Kristaus istoriją ir Kristaus mintį, panaudodamas priemones, kurios domina modernų žmogų ir gal daro filmą egzotišką, bet ne naivų, ir dėl to jį verta pamatyti. Filmui pasibaigus, Čikagoje publika plojo, reikšdama pasitenkinimą. Tai ne dažnai pasitaiko. Tai ro-

do, kad filmas paliko teigiamą įspūdį ir kad jame atvaizduotoji Kristaus Istorija buvo su-
prantama mūsų laikų žmogui. Tai yra filmui
didelis pliusas.

THE FRIENDS OF EDDIE COYLE

Paramount filmas, užtrunkąs 102 minutes, patelkia pavargusio, prislėgto žmogaus istoriją. Jo ateitis blanki, ir optimizmo bei desperacijos maišaty jis nukrypsta į patogų pensininko gyvenimą Floridoje. Problemos iškyla, kai jis sugaunamas užsiimęs kanadiškos degtinės kontrabanda ir pardavinėjęs ginklus plėšikams. Policija išaiškina jo nelegalius veiksmus. Susidaro pavojus ne tik jam, bet ir visai šeimai. Kyla didelė problema, kai iš jo reikalaujama išduoti draugus, su kuriais jis prekiaavo. Coyle, nors įsivėlęs į bendravimą su kriminaliniu elementu, vis dėlto nėra sugedęs. Jis myli šeimą ir ją rūpinasi. Coyle vaidmenį gerai atlieka aktorius Robert Mitchum. Filmą skiriamas tik suaugusiems.

BLUME IN LOVE

Warner bendrovės filmas, vaizduojąs vedybinę dramą komiškais spalvomis pagal Paul Mazursky kūrinį. Skyrybų advokatas pats tampa savo klientu, norėdamas laimėti savo atsisakyusią žmoną, kurios vaidmenį atlieka Susan Anspach. Tragedija prasidėjo tada, kai žmona sugavo vyrą, nusikalstantį su savo sekretore. Bet tada, jau kiek pavėluotai, vyras Blume pamato, kaip labai jam brangi savoji žmona. Istorija vystosi žvilgsniu į praeitį, kai tas Blume, sėdėdamas šv. Morkaus aikštėje Venecijoje prisimena savo žmoną, tada dirbusią šalpos įstaigoje Venecijoje, Kalifornijoje. Kai kuriais vulgariais žodžiais ir plikomis scenomis filmas yra atstumiantis, bet suaugusiam žiūrovui gali būti įdomus.

40 CARATS

Columbia bendrovės filmas, režisuojant Milton Katselas. Vadovaujančiame vaidmenyje — Edward Albert, scenarijus — L. Gersche. Tai toji pati sėkminga grupė, pirmiau gerai pasireikusi, statant didelio pasisekimo susilaukusį Broadway veiklą "Butterflies are Free". Vaizduojama, kaip vaikinai Graikijoje susitinka pagyvenusią moterį, kurią praranda Niujorke, o ji pritampa prie kito jauno vyro Graikijoje. Liv Ullman vaizduoja ryšių ieškančią moterį, o Billy Bush — irzlų Arizonos turtuolį.

Patrauklūs Graikijos vaizdai suteikia filmui nemažą gyvumo. Filmą tinka suaugusiems, ieškantiems pramoginės medžiagos ekrane.

CATHOLIC FILM NEWSLETTER

Šitaip pavadintas yra dvisavaitinis filmų apžvalgų biuletenis, kuriuo kartais naudosimės, ruošdami kai kurias informacijas apie filmus. Jį leidžia Filmų ir radijo departamentas, veikiąs prie JAV katalikų konferencijos. Adresas: Suite 4200, 405 Lexington Ave., New York, N.Y. 10017. Metams 8 dol. Drauge su šiuo biuleteniu leidžiami ir specialūs filmų sąrašai su jų klasifikacija moraliniu atžvilgiu.

J. Prunskis

REDAKCIJOS PASTABA

Jau antri ar treči metai ieškojome filmų apžvalgininko, kuris parašytų "Laiškams Lietuviams" kas mėnesis vieno kito filmo recenzijas, nes skaitytojai to pageidauja. Keli asmenys, ypač iš jaunimo, buvo prižadėję, bet pažadai ir pasiliko tik pažadais. Pagaliau mūsų pasigailėjo kun. dr. Juozas Prunskis ir pažadėjo rašyti recenzijas, kol atsiras koks nors jaunuolis ar jaunuolė, kuris imsis šio darbo. Kun. Prunskui esame labai už šią paslaugą dėkingi ir tikimės, kad sulauksime recenzentų ir iš jaunimo. Labai būtume dėkingi, jeigu kas nors pats pasisiūlytų.

"Laiškų Lietuviams" konkursas, tema *"Kas padeda ir kas kenkia išlikti lietuviškajai išeivijai"* baigiasi š.m. gruodžio 15 d. Straipsnis turi būti ne ilgesnis kaip 3000 žodžių, pasirašytas slapyvardžiu ir, įdėjus autoriaus tikrąją pavardę, adresą bei telefoną, atsiųstas redakcijai iki gruodžio 15 dienos. Už geriausius straipsnius skiriamos penkios premijos: I — 150 dol., II — 100 dol., III — 75 dol., IV — 50 dol. ir V — 25 dol. Premijų mėcenatai: dr. L. Kriaučeliūnas — 200 dol., V. ir O. Kuliešiai — 100 dol., S. Rudokienė — 50 dol. ir dr. F. Kauras — 50 dol. Laimėtojams premijos bus įteiktos "Laiškų Lietuviams" koncerte vasario mėn. 2 d. Jaunimo Centre. Meninę programą atliks Gina Čapkauskienė ir Nerija Linkevičiūtė, akompanuojant Alvydui Vasaičiui.

ĮDOMUS JAUNIMO ANKETOS DUOMENYS

Pernai Jaunimo metų proga buvo paskelbta anketa, norint sužinoti, koks yra mūsų jaunimas religijos ir tautybės atžvilgiu. Anketa organizavo Jaunimo žygis už tikėjimo laisvę. Buvo išdalinta apie 2000 anketų. Atsakymus atsiuntė daugiau kaip ketvirtadalis. Tai, galima sakyti, yra gana gerai. Anketos organizatoriai nustebė, kad į anketą atsakė ne tik jaunimas, bet ir nemaža suaugusiųjų, ypač kunigų. Atsakymai labai įdomūs. Kas norėtų plačiau su jais susipažinti, gali rašyti šiuo adresu: Jaunimo Žygis už Tikėjimo Laisvę, 23430 Harms Road, Cleveland, Ohio 44143. Pažeidaujama, kad norintieji tos brošiūrėlės, kur paduoti visi anketos atsakymų duomenys, atsiųstų vieną doleri jaunimo žygiui paremti.

Čia, žinoma, nėra vietos plačiau apie tuos duomenis rašyti, norime paminėti tik vieną mintį iš dr. R. Kriaučiūno pranešimo šiuo klausimu neseniai įvykusiame Katalikų Mokslo Akademijos suvažiavime. Iš tų duomenų jis padarė išvadą, koks yra tipiškas šių dienų lietuvis jaunuolis. Tai būtų 19 m. amžiaus mergaitė, baigusi gimnaziją ir pradėdanti studijuoti griežtuosius mokslus. Apie keturis kartus per metus ji lankėsi įvairiuose lietuvių rengiamuose pobūviuose, pvz. Vasario 16-tosios minėjime ir pan. Aštuonerius metus ji lankė lituanistinę mokyklą. Vis dėlto jai lengviau kalbėti ir rašyti angliškai. Jį paskaito maždaug tris periodinius leidinius lietuvių kalba, bet neskaito lietuviškų knygų. Ji norėtų susituokti lietuvių bažnyčioje. Pasiryžusi turėti du vaikus. Jų vardai bus tautiški. Su vaikais ji kalbės ir angliškai, ir lietuviškai. Ji nėra naudojusi stipresnių narkotikų (išskiriant marijuaną). Šeimoje ji buvo laikoma nei per griežtai, nei per laisvai. Jos tėvai save laiko lygiais su kitais šio krašto gyventojais (nors kai kurie save laiko aukštesniais). Jeigu Lietuva taptų laisva, ji mielai ją aplankytų.

Iš anketos duomenų galima patirti ir daugiau įdomių dalykų. Labai patartina tą minėtą brošiūrėlę įsigyti ir paskaityti.

Nuoširdi padėka “Laiškų Lietuviams” rėmėjams

Po 10 dol. aukojo: K. Petreikienė, VI. Selenis.

Po 5 dol. aukojo: Ona Dom, A. Jaugelienė, kun. Pr. Geisčiūnas, J. A. Grinai, M. Manomaitis, A. Čepėnas, S. Barzda, Msgr. A. Bačkys, S. Stašaitienė, B. Aras, P. Balčiūnas, J. Bičlūnienė, B. Klierė, A. Domanskis, J. Kasperavičius, K. A. Eidukonl, P. Atkočaitis.

Po 3 dol. aukojo: K. Gasiūnas, A. Stonienė, A. Martus, V. Kazlauskas.

Po 2 dol. aukojo: J. Spurgis, E. Vilimaitė, O. Juodvalkienė, B. Bernotas, E. Raudys, M. Kerbelis, P. I. Kazlauskai, L. Normantas, J. Puidokas, J. Jankauskienė, A. Sadauskas.

Po 1 dol. aukojo: E. Laukaitienė, B. Sakalas, A. Drazdys, V. Lelis, Z. F. Bajėckas, E. Pažerflnas, K. Stundžia, B. Kruopis, E. Nemickienė, V. Pleškus, P. Bielskus, V. Ramanauskas, Z. Brencius, S. Graužinienė, D. Stukas, P. Norkus, A. Vazalinskas, E. Vencloviėnė, K. Orentienė, A. Jasčėmskienė.